

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Y. LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE ANTEPFISTIĞI SEKTÖRÜNÜN
EKONOMİK BİR ANALİZİ**

727486

Adem AKSOY

**Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ERZURUM
2002

Her hakkı saklıdır

727486

Doç. Dr. Fahri YAVUZ danışmanlığında Adem AKSOY tarafından hazırlanan bu çalışma 12/09/2002 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ziya YURTTAŞ

İmza :

Üye : Doç. Dr. Fahri YAVUZ

İmza :

Üye : Doç. Dr. Fahrettin KORKMAZ

İmza :

Üye : .....

İmza :

Üye : .....

İmza :

Yukarıdaki sonucu onaylarım

(imza)

Enstitü Müdürü

ÖZET

Y. Lisans Tezi

TÜRKİYE ANTEPFISTIĞI SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK BİR ANALİZİ

Adem AKSOY

Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman : Doç. Dr. Fahri Yavuz

Türkiye, antepfıstığının gen merkezleri içinde bulunmasına ve antepfıstığı üretimini çok eskiden beri yapmasına rağmen üretimde ve dünya pazarlarında istenilen gelişmeyi sağlayamamıştır. Dış piyasa talebine uygun ürün üretilmemesi nedeniyle son yıllarda ihracatta meydana gelen düşüşler, arz fazlalığına ve dolayısıyla aşırı stoklara neden olmuştur. Bu ana problemlerin ve bunların etrafında oluşan tali problemlerin nedenlerini belirlemek ve problemlere çözüm önerileri sunmak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan materyal, antepfıstığı sektöründeki üretici, sanayici-tüccar ve ilgili kurumlarla yapılan anketlerden elde edilen birincil ve değişik kurum ve kaynaklardan elde edilen ikincil verilerden oluşmaktadır. Sektörün arz, talep ve stok eşitliklerinden oluşan ekonometrik modeli oluşturulmuş ve model en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmiştir. Modeldeki eşitlikler, modeli iyi şekilde açıklamış ve denklemlerin çoğu ekonomik teoriye uygun çıkmıştır.

Antepfıstığı verim ve kalitesinin düşüklüğü nedeniyle maliyetlerin yüksek olması, Türkiye'nin rekabet gücünü düşürdüğü tesbit edilmiştir. Azalan ihracat karşısında üretim, iç talep tarafından eritilemediği için oluşan arz fazlalığı aşırı stoklara neden olmaktadır. Sektörün ekonometrik modelinde ihracat ve tüketimin stok seviyesine negatif etkisi tesbit edilmiş olması, arz fazlalığı probleminin çözümü için iç tüketim ve ihracatın artırılmasına işaret etmektedir. Yapılan anket sonuçlarına göre devletin uyguladığı en önemli politika olan desteklemenin iyi bir şekilde uygulanmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Sektördeki mevcut problemlerin çözümü için, dış talebe göre belli standartlarda antepfıstığı üretilmesi, verim düşüklüğü ve buna bağlı olarak maliyetlerin yüksek olmasının önlenmesi için verimliliği artıracak yeni tesis edilen alanlarda sulu koşullarda ve modern tekniklerle üretimin yapılması, fiyat destekleme politikasının sürekli, yeterli ve peşin ödeme yapılarak sürdürülmesi gerekmektedir.

2002, 57 sayfa

Anahtar Kelimeler: Antepfıstığı Sektörü, Ekonometrik Model, Türkiye

ABSTRACT

Ms. Thesis

AN ECONOMIC ANALYSIS OF TURKEY'S PISTACHIO SECTOR

Adem AKSOY

Atatürk University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Doç. Dr. Fahri YAVUZ

Although Turkey is among gene centers and oldest producers of pistachio, she did not reach the satisfactory development level either in production and world markets. Decreases in export of pistachio because of low quality of production that did not meet world standards caused excess supply and stocks. This study is conducted to find out the roots of these major problems and offer solutions according to the results of the analysis.

The material used in this study consists of primary data collected from the survey study with pistachio producers, processors and traders of pistachio and institutions associated with pistachio sector and secondary data provided from various institutions and resources. An econometric model of pistachio sector was built including supply, demand and stock equations and estimated using ordinary least square procedure. Most part of the regression model is explained well and comply with economic theory.

Having high production costs because of low productivity and quality, Turkey is not able to compete in world market. Production that cannot be eliminated by domestic consumption under the circumstances of export decrease causes excess supply and stock. Negative and statistically important impact of export and domestic consumption on stock level in the model suggests that export and domestic consumption needs to be increased in order to lower stock level. According to survey results, support price that is the most important policy in the sector has not been implemented properly.

To solve the economic problems that Turkey's pistachio sector faces, there needs to produce quality of pistachio in certain standards to meet the demands of world market, new orchards with irrigation system should be established to increase productivity and lower the cost and support price policy applications need to be improved by making it continuous, sufficient and paying it in time.

2002, 57 page

Key Words: Pistachio Sector, Econometric Model, Turkey

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında destek ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen hocam Sayın Doç. Dr. Fahri YAVUZ'a ve hocamın yurt dışında olduğu süre içerisinde yardımlarını aldığım Sayın Yrd. Doç. Dr. Tecer ATSAN'a, Çalışmanın tüm aşamalarında destek ve katkılarını gördüğüm Tarım Ekonomisi Bölümünün diğer öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunarım. Anketlerin uygulanması aşamasında benim ile birlikte anketleri yürüten kardeşim Eyup AKSOY'a, ön görüşmeler sırasında yakın ilgisini gördüğüm Oktay ÖĞÜT'e ve Gaziantep Ticaret borsası Genel Sekreter Yardımcısı Medine ERCEYLAN'a teşekkür ederim.

Yapılan anketlere katılan isimlerini saymadığım üretici, tüccar, sanayici ve kuruluşlardaki görevlilere yakın ilgilerinden dolayı teşekkür ederim.

Bu çalışma esnasında yakın ilgi ve desteğinden dolayı eşime de teşekkürü borç bilirim.

Adem AKSOY

Ağustos 2002

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGE DİZİNİ.....	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Kaynak Özetleri	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	7
1.3. Çalışmanın Kapsamı	8
2. MATERYAL VE METOT	9
2.1. Materyal	9
2.2. Metot	10
3. ANTEPFISTIĞI SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	12
3.1. Üretim	12
3.2. İşleme	15
3.3. Dış Ticaret.....	16
3.4. İç Tüketim	18
3.5. Politikalar	19
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	22
4.1. Anket Sonuçları.....	22
4.1.1. Üretici Anket Sonuçları.....	22
4.1.1.1. Ekonomik Durum.....	22
4.1.1.2. Karşılaşılan Problemler	23
4.1.1.3. Sektörün Yapılanması	25
4.1.2. Sanayici-Tüccar Anket Sonuçları.....	27
4.1.2.1. Ekonomik Durum.....	27
4.1.2.2. Karşılaşılan Problemler	28
4.1.2.3 Sektörün Yapılanması	29
4.1.3. Kurumlar Anket Sonuçları	30
4.1.3.1. Ekonomik Durum.....	30
4.1.3.2. Karşılaşılan Problemler.....	32
4.1.3.3. Sektörün Yapılanması	33
4.2. Ekonometrik Model Sonuçları	35
5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	37
5.1. Sonuçlar.....	37
5.2. Tartışma.....	41
KAYNAKLAR	44
EKLER	46
EK 1	46
EK 2	55

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Anketlerin İller İtibariyle Dağılımı.....	9
Çizelge 3.1. Ülkeler İtibariyle Antepfıstığı Üretim Payları (%).....	12
Çizelge 3.2. İller İtibariyle Antepfıstığı Üretim Payları	13
Çizelge 3.3. İller İtibariyle Antepfıstığı Dikim Alanları.....	14
Çizelge 3.4. İller İtibariyle Antepfıstığı Verimi (kg/da).....	15
Çizelge 3.5. Ülkeler İtibariyle Antepfıstığı İhracat Payları (%).....	16
Çizelge 3.6. Ülkeler İtibariyle Antepfıstığı İthalatı (%).....	17
Çizelge 3.7. Antepfıstığı İhracat, İthalat Miktarları ve Üretim İçindeki Payları.....	18
Çizelge 3.8. Antepfıstığı İç Tüketimi ve Fert Başına Tüketim.....	19
Çizelge 3.9. Destekleme Fiyatı, Çiftçi Eline Geçen Fiyat ve Maliyetlerin Karşılaştırılması.....	20
Çizelge 3.10. Güneydoğubirlik Alımları ve Yıllık Stokları Üretim İçerisindeki Payları.....	21
Çizelge 4.1. Antepfıstığı Arz Modeli Tahmin Sonuçları.....	35
Çizelge 4.2. Antepfıstığı Tüketim Modeli Tahmin Sonuçları.....	36
Çizelge 4.3. Antepfıstığı Stoku Modeli Tahmin Sonuçları.....	36

1. GİRİŞ

Antepfıstığı (*Pistacia vera L.*) nin anavatanı, kültür çeşitlerinin oluşum ve gelişim merkezi ve en önemli gen kaynağı, Küçük-Asya, Kafkasya, İran ve Türkmenistan'ın yüksek kesimlerini içine alan Yakın-Doğu Bölgesidir (Ayfer 1990). Türkiye'de özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygun yetişme ortamı bulan antepfıstığı, Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Siirt ve Kahramanmaraş'ta yaygın olarak yetiştirilmektedir. Son yıllarda Aydın ve İzmir illerinde de üretimin arttığı görülmektedir.

Türkiye 20 yıl öncesine kadar antepfıstığı üretiminde İran'dan sonra ikinci sırada yer alırken son yıllarda ABD'den sonra üçüncü sıraya gerilemiştir. Türkiye'de kuru koşullarda 60-80 kg/da ürün alınırken sulu koşullarda antepfıstığı (Siirt) 262,05 kg/da verim verebilmektedir (Arpacı vd 1999). Türkiye'de antepfıstığı yetiştiriciliği çok eski zamanlardan beri yapılmasına rağmen, üretim istenilen şekilde artmamıştır. Bunun nedeni yetiştiriciliğin tamamen kuru koşullarda ve çoğunlukla kıraç, taşlık ve meyilli arazilerde yapılmasıdır. İran ve ABD dışındaki üretici ülkelerde de yetiştirme koşulları Türkiye'dekine benzemektedir. İran ve ABD'deki yetiştiriciliğin tamamı sulu koşullarda ve verimli taban arazilerde yapılmaktadır (Tekin vd 2001).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin geleneksel ürünü olan antepfıstığı bölge çiftçisinin önemli gelir kaynağıdır. Türkiye'nin 1989 yılında üretimi 17.690 ton iken ihracatı 4.013 ton olmuştur. 2000 yılında ise üretim 74.998 ton, ihracat 244 ton olarak gerçekleşmiştir (Anonymous 2001). Antepfıstığı fiyatının dış pazarda iç pazara göre düşük olması, dünya piyasalarının istediği kalitede ürün üretilmemesi ve ithalat yapan ülkelere yıl içerisinde sabit fiyat garantisinin verilememesi gibi nedenlerle ihracatta azalma ve üretilen ürünün iç pazarda satılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Arz iç talepten fazla olunca hem üretici hem de destekleme alımı yapan devlet zarar etmeye başlamıştır. Kalite ve verim artırıcı politikalar uygulanmadığından dolayı, zaten dünya piyasalarında zor rekabet edebilen Türkiye, rekabet edemez duruma gelmiştir. Ayrıca İran'dan kaçak yollarla ülkeye giren İran fıstığı piyasaları olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu tür olumsuzluklarda; dolayı ihracat miktarı üretimdeki artışla paralel artmamış aksine yıldan yıla büyük istikrarsızlıklar göstermiş ve yok denecek kadar azalmıştır.

1.1. Kaynak Özetleri

Dilmen (1976) Gaziantep merkez yöresinde antepfıstığı üretiminin ekonomik analizini yaparak, antepfıstığı ile üretim kaynakları arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş, köylü şartlarında antepfıstığı üretiminde kullanılan kaynakların ekonomik etkinliğini tespit etmiş ve antepfıstığı üretim teşebbüsünün ölçeği ile üretim miktarları arasındaki ilişkiyi açıklamıştır.

Ayfer vd (1986), Meyvecilik Potansiyelinin Geliştirilmesi adlı çalışmalarında GAP alanı ve özellikle Şanlıurfa-Harran Ovasının, kışları oldukça soğuk, ilkbahar ve yaz ayları sıcak iklimi ile ılıman iklim meyve türlerinin hemen hemen tamamının ekonomik anlamda yetişmesine elverişli olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalarında bölge iklim verilerinden yararlanarak, bölgenin hangi dönemlerde ne kadar yağış aldığını, sıcaklıkların mevsimlere göre değerini, meyvelerin ekolojik istekleriyle karşılaştırarak bölgede hangi meyve türlerinin daha iyi yetişebileceğini belirleyip, bölgedeki altyapı eksikliklerini ve bunlarla ilgili yapılması gerekenleri açıklamışlardır.

Ayfer (1990) yapmış olduğu çalışmasında antepfıstığı üretiminde lider ülkenin İran olduğunu son yıllarda ABD'nin Türkiye'nin önünde ikinci sıraya yükseldiğini belirtmiş, Türkiye'de üretilen çeşitlerin Siirt, Ohadi, Kerman ve Mümtaz hariç küçük ve çıtlatma oranının düşük olmasından dolayı dış pazarda rekabet edemediğini, Türkiye'nin ABD ve İran ile rekabet edebilmesi için üretimde iri yeşil içli anaçları kullanması, üretimin teknik gelişmelere uygun modern yöntemlerle gerçekleştirilmesine özen gösterilmesi gerektiğini ve yüksek verim ve kaliteye ulaşmanın şart olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca ABD'nin bu hızlı gelişiminin önemli nedenin de İran fıstıklarına önce ambargo sonrada % 320'ye varan gümrük vergisi uygulaması olduğunu ifade etmiştir.

Gökdemir (1990) Antepfıstığının Pazarlanmasında Üretim-Tüketim Dengesi ile Fiyat Politikası konulu araştırmasında: (1) Üretimin planlı bir şekilde yapılması, (2) İstikrarlı ve uzun vadeli bir pazarlama politikasının oluşturulması, (3) Üretici seviyesinde alım fiyatlarının ve ihraç fiyatlarının diğer ihracatçı ülkelerin fiyatlarının üstünde olacağı sebebiyle Antepfıstığı ihracatının desteklenmesi, (4) Planlı üretimle birlikte Dünya piyasalarında tutulan ve taleplere uygun fıstık çeşitlerinin üretilmesi, (5) Dünya piyasalarında tüketici tercihinin antepfıstığına yönelmesi için reklam ve uluslararası fuara katılımın desteklenmesi, (6) Tarım arazilerinin korunması bakımından, GAP ile sulu tarıma açılacak arazilere antepfıstığı dikiminin yapılması, (7) Diğer üretici ülkelerin pazarlama konusunda politikalarının yakından takip edilmesi, (8) Ülkemizde bilhassa Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırından kaçak olarak sokulmaya çalışılan İran fıstığının girmesinin engellenmesi, (9) Antepfıstığının iç ve dış piyasalarda fiyat ve rekabet yönünden kendisini kabul ettirebilmesi ve üretim-tüketim dengesinin sağlanması için mutlaka bu ürünün birkaç yıl Devlet Destekleme Programına alınması gerektiğini belirtmiştir.

Kuru vd (1990), çalışmalarında, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü koleksiyon bahçesinde bulunan yerli çeşitlerle İran kaynaklı antepfıstığı çeşitlerinin bazı teknolojik özelliklerini tespit etmişlerdir. Sonuç olarak İran kaynaklı çeşitlerin daha iri olduğu 100 dane ağırlıklarının ortalama 162,03 gram, yerli çeşitlerin ortalama 129,74 gram olduğunu tespit etmişlerdir. Çıtlatma oranının yabancı çeşitlerde %78.70, yerli çeşitlerde %67.14 , yağ oranı bakımından yerli çeşitlerin daha yüksek, protein miktarı bakımından fark olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca dış pazar istekleri doğrultusunda üretim ve kalite standardizasyonuna gidilmesi gerektiğini, kalitesi belli olmayan, standart sağlanamayan ürünün dış pazarda satım şansının olmadığını belirtmişlerdir.

Antepfıstığı ihracatı ve sorunları ile ilgili olarak, Türkiye’de antepfıstığı üretimi açısından önemli gelişmeler kaydedilmiş olmasına karşılık ihracatın istenilen seviyeye gelmediğini, önemli sorunlar olduğunu, bu sorunların başında ABD ve diğer bazı ülkelerin rekabeti, İran fıstıklarının yasal olmayan yollarla Türkiye kanalıyla ihracı, AB’ndeki olumsuz gelişmeler ve ülke şartlarından kaynaklanan yüksek fiyat ve kalite

konuları olduğunu belirtmiştir (Ulusoy 1990). Uzun dönemde bu sorunların çözülmesi için hedef pazar isteklerine uygun nitelikte üretimin artırılması, dökme ihracat yerine kaliteli cazibeli küçük tüketici ambalajları kullanılarak direk tüketiciye yönelik ihracat yapılması, reklam ve promosyon faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kızılaslan (1993) çalışmasında 1977-1992 yıllarını kapsayan 16 yıllık dönemde ortalama antepfıstığı veriminin 3,46 kg/da ile 58,19 kg/da arasında değiştiğini, verimdeki dalgalanmaya neden olan en önemli faktörün üretimde görülen periyodisite olduğunu tespit etmiştir. İncelenen dönemde antepfıstığı maliyetinin 23,69 TL/kg ile 10875,9 TL/kg arasında değiştiğini, bu süre içinde net karın 145 TL/da ile 218274 TL/da arasında hesaplamıştır. Antepfıstığı üretiminde birim alandan sağlanan net kâr serisi ile bunu izleyen yılların dikim alanı serisi arasındaki korelasyon katsayısını $r=0,64$ olarak belirlemiştir.

Kızılaslan (1994) antepfıstığı üretiminde karşılaşılan teknik ve ekonomik sorunlarla çözüm önerilerine değindiği çalışmasında, antepfıstığı üretiminin kıraç ve taşlı topraklarda yapıldığını, yetiştirilen çeşitlerin periyodisite özelliklerinden dolayı verimin düşük olduğunu belirtmiştir. Türkiye’de muhafaza depolarının modern şekilde olmadığını, yalnızca destekleme fiyatı belirleyip alım yapmak yerine yapılması gerekli en önemli hususun o ürün için uzun vadeli ve istikrarlı bir politikanın oluşturulup uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Fiyat artışında ürün fiyatlarının da toptan eşya fiyat endeksine yakın ölçüde artması gerektiğini, aksine bir tutum üreticinin satın alma gücünün gittikçe azalmasına neden olacağını, bu nedenle büyük üretici ve tüketici kitleye hitap eden fiyatlar saptanırken fiyatlar genel düzeyindeki dengenin bozulmamasına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Anonymous (1996) Sert Kabukluların Dünya Üretim ve Tüketim Trendleri isimli çalışmada badem, Brezilya kestanesi, mahun cevizi, Hindistan cevizi, fındık, pıkan cevizi, çam fıstığı ve antepfıstığı gibi sert kabuklu ürünlerin üretim ve tüketimlerine ait dünya trendleri Uluslararası Sert Kabuklular Komisyonu tarafından istatistiklerle özetlenmiştir. Dünya’da sert kabuklu meyvelerin üretim ve ihracatına bakıldığında son

iki dönemde en büyük üretici ve ihracatçının Amerika olduğu ve onu Çin'in takip ettiği belirtilmiştir.

Yavuz vd. (1996), Türkiye Sert Kabuklular Sektörüne Ekonomik Yönden Bakış adlı çalışmalarında fındık, ceviz, kestane, badem ve antepfıstığı gibi sert kabuklu meyvelerin ülkedeki üretim bölgelerini, yıllar itibari ile verimlerdeki değişimleri, dünya üretimini ve ihracatı içindeki paylarını vermişlerdir. Ele aldıkları sert kabuklu meyvelerin sorunlarına değinmişlerdir. Sonuç olarak özellikle antepfıstığında verimin yıllar itibari ile arttığını fakat ihracatının azaldığını ifade etmişlerdir. Türkiye'nin dünyanın en eski üretim merkezlerinden biri olmasına rağmen üretimin kuru, verimsiz arazilerde yapıldığını belirterek, üretimin GAP projesinin tamamlanması ile sulu koşullarda yapılacağını ve üretimin artacağını belirtmişlerdir.

Janis ve Mohn (1997), Antepfıstığının Genel Durumu isimli çalışmalarında, ülkeler itibariyle üretim, ihracat ve ithalat miktarları hakkında bilgi vermişlerdir. İran'ın hasat ve ihracatının azalmasının ve Avrupa Birliği'nin İran fıstığının ithalatını yasaklamasının Amerika ihracatına fırsatlar sağladığını ve sektörün gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Klonsky ve Blank (1998), Antepfıstığı Üretiminde Ekonomik Hususlar isimli çalışmalarında, bir antepfıstığı bahçesinde ağaçların verimlilikleri üzerinde sayısız ekonomik kararların etkili olduğunu ve bahçe tesisinde fizibilite analizinin önemine değinmişlerdir. Temel ekonomik bir fizibilite analizinin pazar potansiyeli, kaynak sınırlandırmaları ve üretim yöntemini içeren direkt etkili olan faktörlerin incelenmesini içerdiğini tespit etmişlerdir. Bütün bu faktörler yeterli bir şekilde analiz edilirse ve ekonomik işlem için uygun olarak belirlenirse riske girmenin kârlı olacağını fakat bir meyve bahçesinde kârlı bir iş sağlamak için planlama, organizasyon, yönetim ve personel kontrol fonksiyonlarını takip eden yetenekli bir yöneticinin olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ak vd (1999), Dünyada ve GAP Bölgesinde Antepfıstığı Üretimi, Yetiştirme ve İşleme Yöntemlerinin Karşılaştırılması adlı çalışmalarında dünyada antepfıstığı üreten ülkeler arasındaki üretim miktarlarını, derim ve derim sonrası işleme tekniklerini karşılaştırmışlardır. Dış ticarete önemli bir ihraç ürünü olan antepfıstığında, bilinçli bir yetiştiricilikle üretim ve kalitenin kısa sürede artacağını, bu konuda da gerek üniversitelerin gerekse tarım teşkilatlarının birlikte çalışmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Badem, antepfıstığı (*Pistachio*) gibi tarımsal ürünlerin dünya ticareti, Amerika'nın hakimiyetindedir. Bu ürünlerin en büyük ithalatçısı Almanya, Fransa, İngiltere, Japonya, Çin, Hollanda, İtalya ve İsrail'dir. Dünya pazarında İran antepfıstığı yönünden önemli bir ülke iken, 1997 yılında bu ülkeden ihraç edilen fıstıklarda tehlikeli bir küf mantarı (Alfatoxin) tespit edildikten sonra bu pazarın boşluğunu Kaliforniya doldurmuştur (Anonim 1999).

Çakmaklı (1999) Şanlıurfa İli Antepfıstığı İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Yeter Gelir İşletme Büyüklüğünün Tespit Edilmesi üzerine yaptığı araştırmasında, işletmelerdeki toplam masrafın %41,95'inin sabit, %58,05'inin de değişen masraflardan oluştuğunu, tarımsal gelirin tamamının işletme içi tarımsal gelirden oluştuğunu, işletme başına ortalama tarımsal gelirin 693.332.000 TL ve 821.011 TL olan aile gelirinin ise %84,45'inin tarımsal gelirden %15,55'inin ise tarım dışı gelirden meydana geldiğini tespit etmiştir.

Roosen (1999) Birleşik Devletlerde 1991-1997 yıllarına ait elma üretim ve tüketim verilerini kullanarak dört bölge için ekonometrik model geliştirmiştir. Sonuç olarak teknik gelişmelerin kuzeybatıda daha fazla yarar sağladığını fakat fiyatların diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Yıldız ve Karlı (1999), Şanlıurfa ili merkez, Bozova ve Birecik ilçeleri antepfıstığı işletmelerinde antepfıstığı yetiştiriciliğinde dekara fiziki girdi kullanımı ve antepfıstığı maliyetini tespit etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre dekara ortalama 71,92 sa/da

insan gücü, 0,60 sa/da makine çeki gücü, 112,75 kg çiftlik gübresi, 23,10 kg kompoze gübre, 19,04 kg azotlu gübre ve 0,834 kg beyaz sinek ilacı kullanıldığını tespit etmiş, bir kilogram antepfıstığı maliyetini ortalama 86.214 TL olarak bulmuşlardır.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) Bitkisel Ürünler Özel İhtisas Komisyonu Antepfıstığı Raporunda sektörün mevcut durumu, sorunları, dünya antepfıstığı piyasası, Türkiye'deki antepfıstığı sanayinin durumu, ihracat ve ithalat durumu, stoklar, antepfıstığı mamulleri üretimi ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hedefleri ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için yapılması gereken düzenlemeler ve uyulması gereken politikalara yer verilmiştir. Gerekli tedbirler alındığı takdirde 2001 yılında üretimin 46.000 ton, 2004 yılında ise 80.000 ton olacağı ifade edilmiştir.

Yavuz vd. (2001), Türkiye ekonomisinde önemli yere sahip ve geleneksel ihraç ürünlerinden olan fındık ile ilgili çalışmalarında sektörün problemlerini ve eğilimleri bulmak için anket çalışması yapmış ve sektöre ait piyasa fiyatı, dikim alanları, fındık arzı, fındık iç talebi fındık ihracatı ve fındık stoku denklemlerinden oluşan sektörün ekonometrik modelini oluşturup politik analizlerde kullanmışlardır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Türkiye antepfıstığının gen merkezleri içinde bulunmasına rağmen üretimde ve dünya pazarlarında istenilen gelişmeyi sağlayamamıştır. Yakın bir zamana kadar dünya piyasalarında söz sahibi iken bu özelliğini kaybetmiştir. Günümüzde ilk sırayı İran alırken İkinci sırada Amerika dünya piyasalarına hakim konumdadır. Oysa Türkiye antepfıstığı üretimini çok eski zamanlardan beri yapmasına rağmen yanlış hükümet politikalarından dolayı dünya pazarındaki payı her geçen gün azalmaktadır. Bu olumsuz gelişmelere neden olan problemleri ortaya koymak ve bu problemlerle ilgili çözüm önerileri sunmak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile sektörün mevcut durumunun belirlenmesi, problemlerin ortaya konulması, antepfıstığı piyasasının

ekonometrik modelinin tahmin edilmesi, modelin politik analizlerde kullanılması ve sonuçların sunulan çözüm önerileri çerçevesinde yorumlanması amaçlanmıştır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın birinci kısmında çalışmanın kapsamı ve amacını içeren giriş, literatür özeti, ikinci kısımda verilerin neler olduğunu, ne şekilde temin edildiğini ve analizlerin hangi yöntemlerle yapıldığını gösteren materyal ve yöntem kısımları, üçüncü kısımda antepfıstığı sektörünün üretim, tüketim, işleme, dış ticaret ve politikaları incelenmiştir. Dördüncü kısımda araştırma bulguları yer almaktadır. Bu kısımda üretici, sanayici-tüccar ve kurum anket sonuçları ve ekonometrik model sonuçları bulunmaktadır. Ekonometrik model sonuçlarına istatistiksel ve politik sonuçlar şeklinde yer verilmiştir. Son kısımda ise çalışmanın sonuçlarını özetleyen ve sektörün problemlerine çözüm önerilerinin sunulduğu sonuçlar ve tartışma kısmı bulunmaktadır.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Materyal

Araştırmada, materyal olarak birincil ve ikincil veriler kullanılmıştır. Birincil veriler, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Siirt illerinde yapılan anket çalışmasından elde edilen verilerden oluşmuştur. Bu veriler, 29 antepfıstığı üreticisi, 12 antepfıstığı sanayicisi, 14 kurum anketi olmak üzere toplam 55 anketten elde edilmiştir. Anketlerin iller itibariyle dağılımında illerin üretici, sanayici-tüccar ve kurum sayıları Çizelge 2.1'de verilmiştir. Anket çalışması değişik büyüklükteki üreticilerle, antepfıstığını işleyerek yurt içi ve yurt dışına pazarlayan tüccar ve sanayiciler, antepfıstığı ile ilgili araştırma enstitüleri, tarım il müdürlükleri, Güneydoğubirlik, ticaret borsaları, ticaret odaları, ziraat odaları, bölgedeki üniversiteler gibi kurumlarla yapılmıştır. Araştırmada kullanılan üç anket tipi, mevcut durum, sektörün problemleri, sektörün yapılanması ve politikalar kısımlarından oluşmaktadır.

Çizelge 2.1. Anketlerin İller İtibariyle Dağılımı

Şehir	Üretici	Sanayici-Tüccar	Kurum	Toplam
Şanlıurfa	11	3	4	18
Gaziantep	9	9	6	24
Adıyaman	5	0	2	7
Kahramanmaraş	3	0	1	4
Siirt	1	0	1	2
Toplam	29	12	14	55

Yapılan anket çalışmasının amacı, sektörü temsil eden verileri temin etmek değil, problemleri ve genel eğilimi tespit etmek olduğundan, en iyi bilgi kimden alınır düşüncesinden hareket ederek gayeli örnekleme yapılmıştır (Chuchill, 1992; Çiçek ve Eraktan 1994). Anketlerden elde edilen veriler ekonometrik modelin tahmininde değil, sektörün yapısı, problemleri ile üretici, sanayici ve kurumların eğiliminin tespitinde kullanılmıştır.

Değişik kaynaklardan elde edilen ikincil veriler, modelin tahmininde ve sektörün yapısının ortaya konulmasında kullanılmıştır. Bu veriler, Tarım İl Müdürlükleri, Güneydoğubirlik, Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği, Ticaret Borsaları, üniversiteler, ziraat odaları, FAO ve DİE'nin yayınlarından elde edilmiştir. Veriler, antepfıstığı üretimi, dikim alanları, dekara verim, dünya üretimi, ihracat, diğer dünya ülkeleri ihracatı, ithalat, diğer dünya ülkeleri ithalatı, iç tüketim, stok, Güneydoğubirlik alımı, Türkiye nüfusu, maliyet, destekleme fiyatları, (antepfıstığı, ceviz ve fındık) üretici ve tüketici perakende fiyatları, dünya ve perakende fiyatları, (arpa ve buğday) reel fiyatlar Türkiye tarım indeksi ve dolar döviz kurlarından oluşmaktadır. Modelde kullanılan veriler 1980-2000 yıllarını kapsayan zaman serisi verileridir.

2.2. Metot

Araştırmada kullanılan anket formları Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde Yavuz vd (2001), tarafından yapılan projede kullanılan anket formlarının amaca uygun olarak düzenlenmesi ve gerekli değişikliklerin yapılması sonucunda hazırlanmış ve anketler bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Anket formları EK 1'de verilmiştir.

Türkiye antepfıstığı sektörü ekonometrik modeli, antepfıstığı arzı, iç talebi ve stok denklemlerinden oluşmaktadır. Modelin tahmininde En Küçük Kareler Metodu kullanılmıştır (Yavuz 2001). Model SHAZAM ekonometri bilgisayar programında tahmin edilmiştir (White, 1997). Model çıktısı EK 2'de verilmiştir.

Antepfıstığı sektörünü temsil eden ekonometrik modelde birinci denklem, verim ve antepfıstığı üretici fiyatı tarafından açıklanan antepfıstığı arz modelidir. İkinci denklem, antepfıstığı perakende fiyatı, gelir, nüfus ve ceviz perakende fiyatı tarafından açıklanan talep modelidir. Son denklem ise üretim, ihracat, yılbaşı stoku ve tüketim tarafından açıklanan antepfıstığı stok modelidir.

Antepfıstığı sektörü ekonometrik modeli:

$$U_t = f (V_t, P_{t-1})$$

$$T_t = f (F_t, G_t, N_t, C_t)$$

$$S_t = f (U_t, I_t, S_{t-1}, T_t)$$

Denklemlerde:

U_t : Kabuklu antepfıstığı üretimi (ton)

V_t : Antepfıstığı verimi (kg/da)

P_{t-1} : Bir önceki yıl çiftçi eline geçen fiyat (TL/kg), 1987=100

T_t : Yurt içi antepfıstığı tüketimi (ton)

F_t : Antepfıstığı perakende fiyatı (TL/kg), 1987=100

G_t : Kişi başına GSMH (bin TL), 1987=100

N_t : Nüfus miktarı (bin)

C_t : Ceviz perakende fiyatı (TL/ kg), 1987=100

S_t : Yıl sonu kabuklu antepfıstığı stoku (ton)

I_t : Toplam antepfıstığı ihracatı (ton)

S_{t-1} : Yılbaşı kabuklu antepfıstığı stoku (ton)

Model sonuçları istatistik ve ekonomik teoriye uygunluk yönünden incelenmiş ve yorumlanarak sunulmuştur.

3. ANTEPFISTIĞI SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Antepfıstığı sektörü 1980-2000 yılları dikkate alınarak sektördeki değişme ortaya konmuştur. Sektördeki üretim, işleme, dış ticaret, iç tüketim ve politikalar ele alınmıştır.

3.1. Üretim

Dünya antepfıstığı üretiminin en önemli kısmını İran elinde tutmaktadır. İran'ın payının 1980'den günümüze kadar %50-60'lar civarında olduğu görülmektedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Ülkeler itibariyle antepfıstığı üretim payları (%)

Yıllar	İran	ABD	Türkiye	Çin	Suriye	Yunanistan	İtalya	Diğerleri	Dünya
1980	30,3	16,1	9,9	23,7	10,3	3,3	2,1	4,3	100
1981	64,9	3,5	13,3	9,8	4,9	1,2	0,9	1,5	100
1982	59,5	12,2	8,0	11,8	5,0	1,3	0,1	2,1	100
1983	61,9	6,2	12,9	10,3	4,8	1,7	0,8	1,4	100
1984	51,7	15,8	12,7	9,9	6,0	2,0	0,1	1,8	100
1985	54,6	6,4	18,3	9,9	6,3	2,1	1,0	1,4	100
1986	47,9	16,7	14,7	10,3	7,0	1,8	0,1	1,5	100
1987	56,0	7,4	14,8	10,8	6,1	2,1	1,5	1,1	100
1988	55,2	18,6	6,6	8,7	7,8	1,9	0,1	1,1	100
1989	55,5	7,5	17,0	9,1	6,6	2,4	0,9	1,0	100
1990	59,6	19,9	5,1	8,1	4,8	1,3	0,1	1,1	100
1991	55,4	10,6	19,4	7,0	4,4	1,5	0,7	1,0	100
1992	58,0	19,2	8,3	6,2	5,8	1,4	0,0	1,1	100
1993	57,8	17,4	12,6	6,0	3,5	1,4	0,5	0,8	100
1994	56,9	17,1	11,7	7,3	4,4	1,6	0,1	0,9	100
1995	60,7	17,1	9,2	6,4	3,7	1,4	0,6	0,9	100
1996	60,7	11,1	14,0	6,5	5,7	1,0	0,0	1,0	100
1997	33,3	24,4	20,8	8,9	8,8	1,1	1,5	1,2	100
1998	61,2	16,6	6,8	6,2	7,0	0,9	0,1	1,2	100
1999	44,9	19,1	10,3	10,9	10,3	2,1	0,9	1,5	100
2000	46,5	21,9	13,9	7,4	7,7	1,5	0,0	1,1	100

Kaynak: <http://www.apps.fao.org/page>

Amerika, antepfıstığı üretimine 1963'ten sonra başlamasına rağmen günümüzde İran'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye, antepfıstığı yetiştiriciliğinin kıraç, kuru koşullarda yapılması ve üretimde modern tekniklerin kullanılmamasından dolayı payı sürekli düşmüş ve 2000 yılı dünya antepfıstığı üretiminde %13,9'luk pay ile üçüncü sırada yer almıştır.

Türkiye'de antepfıstığı üretimi 65 ilde yapılmasına rağmen bu illerin çoğunda küçük alanlarda ve az miktarda yapılmaktadır. Son beş yılın ortalamasına göre antepfıstığı üretiminin %87,5'i Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Siirt illerinden sağlanmaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. İller itibariyle antepfıstığı üretim payları

Yıllar	Üretim Payları (%)						Türkiye
	Ş.Urfa	G.Antep	K.Maraş	Adıyaman	Siirt	Diğerleri	
1980	0,8	14,7	6,8	53,0	8,7	16,0	100
1981	54,0	29,7	2,2	6,0	3,6	4,5	100
1982	54,2	23,8	2,8	7,6	5,2	6,4	100
1983	41,0	37,4	2,1	7,0	4,7	7,8	100
1984	53,7	27,8	1,6	5,1	3,5	8,3	100
1985	40,7	35,0	2,1	13,6	3,1	5,4	100
1986	44,3	33,5	2,4	8,6	3,6	7,6	100
1987	50,0	24,4	2,7	12,9	3,7	6,3	100
1988	51,6	11,9	3,1	15,2	3,6	14,6	100
1989	44,6	25,2	4,8	16,6	2,7	6,1	100
1990	50,9	9,7	5,5	5,7	3,6	24,6	100
1991	41,1	30,2	4,7	14,2	2,5	7,3	100
1992	54,1	14,6	9,5	4,0	3,5	14,3	100
1993	41,9	34,1	3,7	9,4	2,1	8,8	100
1994	40,1	29,6	6,0	7,6	3,8	12,9	100
1995	51,1	18,9	5,5	7,5	2,8	14,2	100
1996	50,6	23,1	6,1	8,0	2,8	9,4	100
1997	55,6	26,3	4,2	3,6	2,4	7,9	100
1998	28,2	32,3	8,3	8,6	5,3	17,3	100
1999	24,6	38,2	8,4	7,1	4,7	17,0	100
2000	30,6	45,3	5,2	5,7	2,6	10,6	100

Kaynak: Anonim 1980-2000

Şanlıurfa'nın 1981 yılında üretimdeki payı %54 iken 2000 yılında %30'a düşmüştür. Gaziantep'in üretimdeki payı %30'dan %45'e, Kahramanmaraş'ın ise %2'lerden

%5'lere çıkmıştır. Bu 21 yıllık süre içerisinde Adıyaman ve Siirt illerinin üretimdeki paylarında değişiklik olmazken, iller itibariyle dikim alanlarının arttığı görülmektedir.

Yine son beş yılın ortalamasına göre antepfıstığı dikim alanlarının %86,1'i bu beş ilde bulunmaktadır (Çizelge 3.3). Dikim alanlarındaki artışın en fazla olduğu il yaklaşık 4 kat bir artış ile Siirt'tir. Bunu 2,5 kat artışla Kahramanmaraş takip etmektedir. Çalışmanın yapıldığı 21 yıllık süre içerisinde Antepfıstığı dikim alanlarında %50,3'lük artış meydana gelirken, üretim de %200'lük artış meydana gelmiştir. Adıyaman ve Gaziantep 'de dikim alanlarında nispi olarak azalma meydana gelmiştir.

Çizelge 3.3. İller itibariyle antepfıstığı dikim alanları

Yıllar	Dikim Alanı (%)						Türkiye
	Ş.Urfa	G.Antep	K.Maraş	Adıyaman	Siirt	Diğerleri	
1980	26,5	40,0	2,3	15,1	1,2	14,9	100
1981	28,0	39,2	2,4	14,9	1,3	14,2	100
1982	27,4	38,9	2,5	15,3	1,6	14,3	100
1983	26,8	38,6	2,6	15,7	1,9	14,4	100
1984	26,9	38,0	2,6	15,9	2,9	13,7	100
1985	26,6	38,1	3,2	15,8	2,9	13,4	100
1986	24,4	39,3	3,5	16,3	3,4	13,1	100
1987	27,1	37,4	2,8	16,1	3,5	13,1	100
1988	28,5	35,5	3,2	16,0	3,7	13,1	100
1989	32,5	34,0	3,4	14,7	3,4	12,0	100
1990	33,3	34,1	3,6	14,8	2,7	11,5	100
1991	32,4	35,1	3,6	14,4	2,7	11,8	100
1992	31,6	36,0	3,5	14,1	2,7	12,1	100
1993	34,6	34,4	3,3	13,2	2,8	11,7	100
1994	34,5	34,8	3,2	13,0	2,7	11,8	100
1995	33,9	32,8	3,2	12,7	2,7	14,7	100
1996	33,7	33,7	3,2	12,5	2,6	14,4	100
1997	33,6	34,0	3,6	12,2	2,6	14,0	100
1998	34,2	33,2	3,6	12,6	2,9	13,5	100
1999	34,5	32,0	4,0	12,9	3,0	13,6	100
2000	34,4	31,3	4,1	13,1	3,1	14,0	100

Kaynak: Anonim 1980-2000

Antepfıstığı veriminde Türkiye ortalaması 17,8 kg/da iken sırası ile Adıyaman 12,5 kg/da ve Gaziantep 14,2 kg/da ile Türkiye ortalamasının altında yer alırken, Şanlıurfa 25,3 kg/da, Kahramanmaraş 24 kg/da ve Siirt 24,1 kg/da'la Türkiye ortalamasının üzerinde verime sahiptir (Çizelge 3.4). Türkiye'de antepfıstığında verim, Amerika ve İran'dan çok düşüktür. 1980-2000 yılları arasındaki ortalama verim sırasıyla Amerika'da 200 kg/da ve İran'da ise 95 kg/da olmuştur (<http://www.apps.fao.org/page>).

Çizelge 3.4. İller itibariyle antepfıstığı verimi

Yıllar	Verim (kg/da)						Türkiye
	Ş.Urfa	G.Antep	K.Maraş	Adıyaman	Siirt	Diğerleri	
1980	0	2	14	17	33	5	5
1981	30	12	14	6	44	5	16
1982	16	5	9	4	26	4	8
1983	23	14	12	7	38	8	15
1984	27	10	8	4	16	8	14
1985	31	18	13	17	22	8	20
1986	31	15	12	9	18	10	17
1987	30	11	16	13	17	8	17
1988	15	3	8	8	8	9	8
1989	27	14	28	22	15	10	19
1990	10	2	10	3	9	14	7
1991	38	26	40	30	27	19	30
1992	23	5	37	4	17	16	14
1993	27	22	25	16	17	16	22
1994	20	15	32	10	24	19	17
1995	23	9	26	9	16	15	15
1996	37	17	47	16	26	16	25
1997	47	22	33	8	26	16	28
1998	12	14	33	10	27	18	14
1999	12	20	35	9	26	21	17
2000	28	46	41	14	27	24	32

Kaynak: Anonim 1980-2000.

3.2. İşleme

Antepfıstığı sektöründeki işleme aşamaları kavlatma, çıtlatma, kavurma, iç yapımı ve çeşitli ürünlere işleme şeklinde sınıflandırılabilir. Sektördeki işleme fabrikaları genel olarak kavlatma, çıtlatma, kavurma ve son olarak ta çeşitli ürünlere işleme fabrikaları şeklinde dörde ayrılabilir. Antepfıstığında iç yapımı evlerde elle yapılmaktadır. İşleme

sektöründeki fabrikaların %90'ından fazlası Gaziantep'te bulunmaktadır. Antepfıstığı verimin düşük olması, devletin uyguladığı politikalarda istikrarın olmaması gibi nedenlerden dolayı son yıllarda tesisler kapasitelerinin çok altında çalışmakta bazıları da kuruluş amaçları dışında faaliyetlerde kullanılmaktadır.

3.3. Dış Ticaret

Türkiye'nin 21 yıllık dönem içinde ihracatında istikrarsızlıklar olduğu ve her geçen yıl dünya antepfıstığı ihracatındaki payını kaybettiği görülmektedir (Çizelge 3.5). Toplam dünya antepfıstığı ihracatının %61,9'unu İran elinde bulundururken ikinci sırada %9,6 ile Amerika gelmektedir. Türkiye, İtalya ve Yunanistan'ın toplam dünya ihracatındaki paylarında azalma meydana geldiği görülmektedir. Özellikle Türkiye'nin payı %16'lardan %0,1'lere düşmüştür. İran ise bu 21 yıllık süre içerisinde pazar payını korumayı başarmıştır.

Çizelge 3.5. Ülkeler itibariyle antepfıstığı ihracat payları (%)

Yıllar	İran	ABD	Suriye	Türkiye	İtalya	Yunanistan	Diğerleri	Dünya
1980	68,8	0,0	0,0	16,3	6,9	3,1	4,9	100
1981	55,0	0,0	0,0	28,7	5,8	2,8	7,7	100
1982	44,8	15,7	0,0	30,2	4,0	0,7	4,6	100
1983	54,0	18,7	0,0	14,5	4,6	0,8	7,4	100
1984	59,3	9,8	0,0	17,4	3,4	1,4	8,7	100
1985	63,3	4,6	0,0	23,4	1,3	0,1	7,3	100
1986	77,4	5,7	0,0	9,9	0,5	0,3	6,2	100
1987	77,5	4,7	0,1	3,9	0,5	0,0	13,3	100
1988	69,9	3,7	0,1	7,4	0,7	0,0	18,2	100
1989	73,3	5,4	0,5	4,3	0,8	0,1	15,6	100
1990	74,7	4,6	1,5	2,5	1,1	0,1	15,5	100
1991	76,2	5,1	3,3	0,5	0,6	0,0	14,3	100
1992	69,5	10,7	1,4	0,7	0,4	0,1	17,2	100
1993	68,7	7,6	5,7	0,2	0,6	0,2	17,0	100
1994	63,2	8,5	3,8	0,4	0,7	0,2	23,2	100
1995	67,5	7,9	2,0	0,9	0,7	0,2	20,8	100
1996	66,7	5,2	4,9	0,6	0,4	0,2	22,0	100
1997	44,8	8,7	9,3	3,3	0,9	0,5	32,5	100
1998	64,3	8,2	3,0	0,3	0,3	0,2	23,7	100
1999	59,9	8,1	2,7	0,3	0,6	0,1	28,3	100
2000	61,9	9,6	2,2	0,1	0,4	0,1	25,7	100

Kaynak: <http://www.apps.fao.org/page>

Dünya antepfıstığı ithalatında ilk sırayı %16,8 ile Almanya elinde bulundurmaktadır (Çizelge 3.6). Bu ülkeyi %8,3'lük pay ile Çin izlemektedir. Dünya antepfıstığı ithalatında payını en fazla artıran %0'dan %8,3'e çıkaran ülke Çin olmuş, bu ülkeyi İspanya izlemektedir. Almanya, Fransa ve Belçika-Lüksemburg paylarını korumuşlardır. Sudi Arabistan'a bakıldığında payında önemli oranda azalma olduğu dikkati çekmektedir.

Çizelge 3.6. Ülkeler itibariyle antepfıstığı ithalatı (%)

Yıllar	Almanya	İtalya	İspanya	Fransa	Çin	Bel-Lüks	S. Arabistan	Diğerleri	Dünya
1980	25,4	1,2	0,0	8,1	0,0	5,9	12,2	47,2	100
1981	14,2	1,4	1,8	6,5	0,0	0,5	17,1	58,5	100
1982	14,5	0,6	2,1	6,4	0,0	1,8	18,9	55,7	100
1983	17,3	0,9	2,4	6,6	0,0	2,1	19,7	51,0	100
1984	11,0	0,5	2,2	3,4	0,0	2,4	15,4	65,1	100
1985	12,9	0,6	15,3	2,7	0,0	3,2	12,0	53,3	100
1986	31,2	1,1	16,1	3,4	0,0	4,2	8,4	35,6	100
1987	33,6	6,5	16,5	5,2	0,7	5,0	6,4	26,1	100
1988	30,9	6,4	10,0	4,4	1,9	5,8	3,6	37,0	100
1989	28,7	7,5	9,3	4,7	1,9	4,6	3,1	40,2	100
1990	29,2	7,3	8,7	5,8	1,7	5,1	3,7	38,5	100
1991	29,9	6,5	7,9	6,8	1,5	4,9	2,6	39,9	100
1992	30,6	6,4	7,3	6,9	4,8	5,5	2,5	36,0	100
1993	26,5	7,4	7,1	7,4	6,8	3,5	3,1	38,2	100
1994	25,0	8,1	6,4	7,6	5,4	4,6	2,0	40,9	100
1995	24,2	7,9	6,2	6,0	4,3	6,2	2,2	43,0	100
1996	25,2	8,0	6,1	6,4	5,2	5,3	2,4	41,4	100
1997	28,4	7,9	5,1	6,7	6,2	4,2	2,5	39,0	100
1998	14,2	7,2	4,7	6,8	7,8	3,2	3,3	52,8	100
1999	16,1	6,8	7,1	6,2	10,0	4,6	2,6	46,6	100
2000	16,8	6,4	6,3	5,6	8,3	4,9	3,0	48,7	100

Kaynak: <http://www.apps.fao.org/page>

Antepfıstığı ihracatında yıllar itibari ile önemli dalgalanmalar olmuştur. Özellikle son yıllarda ihracat önemli ölçüde azalmıştır. Türkiye 1987 yılına kadar ithalat yapmamıştır. Daha sonraki yıllara bakıldığında 1996 yılı dışında önemli bir ithalat olmamıştır. İhracatın toplam üretim içindeki payı 1990'lı yıllara kadar ortalama %15'ler civarında gerçekleşirken bu yıldan sonra ortalama %2'ler civarına düşmüştür. İhracatın üretim içindeki payı %37,7 ile %0,3 arasında değişmiştir. İthalatın üretim içindeki payı %2,2'nin üzerine hiç çıkmamıştır.

Çizelge 3.7 Antepfıstığı ihracat, ithalat miktarları ve üretim içindeki payları

Yıllar	İhracat ton	İthalat ton	Üretim ton	İhracat/Üretim %	İthalat/Üretim %
1980	923	0	7.500	12,3	0,0
1981	2.349	0	25.000	9,4	0,0
1982	2.700	0	13.000	20,8	0,0
1983	1.346	0	25.000	5,4	0,0
1984	2.103	0	23.000	9,1	0,0
1985	6.732	0	35.000	19,2	0,0
1986	5.404	0	30.000	18,0	0,0
1987	2.688	20	30.000	9,0	0,1
1988	5.662	0	15.000	37,7	0,0
1989	4.013	0	40.000	10,0	0,0
1990	2.291	0	14.000	16,4	0,0
1991	655	0	64.000	1,0	0,0
1992	1.037	50	29.000	3,6	0,2
1993	372	924	50.000	0,7	1,8
1994	763	0	40.000	1,9	0,0
1995	1.669	485	36.000	4,6	1,3
1996	1.253	1296	60.000	2,1	2,2
1997	4.327	319	70.000	6,2	0,5
1998	647	209	35.000	1,8	0,6
1999	503	35	40.000	1,3	0,1
2000	244	25	74.998	0,3	0,0

Kaynak: <http://www.apps.fao.org/page> ve Anonim 1980-2000.

3.4. İç Tüketim

Antepfıstığı iç tüketimi ile ilgili yapılmış çalışma olmadığından 21 yıllık süredeki iç tüketim, yılbaşı stoku o yılki üretim ve yine o yılki ithalatın toplamından o yılki ihracat ve yılsonu stokun çıkarılması ile bulunmuştur (Çizelge 3.8). 1980-2000 yılları arasında antepfıstığı iç tüketimi ortalama 33.904 ton olmuş, kişi başına tüketim ise ortalama 588 gram olarak gerçekleşmiştir. İlk ve son dört yılın ortalamalarına bakıldığında nüfusta %39,1'lik artış meydana gelirken iç tüketimde %140,8'lik bir artış meydana geldiği görülmektedir. İç tüketimin nüfus artışından daha fazla arttığını göstermektedir.

Çizelge 3.8. Antepfıstığı iç tüketimi ve fert başına tüketim

Yıllar	Tüketim Ton	Nüfus Bin kişi	Fert Baş. Tük Gram
1980	6.220	44.438	140
1981	23.039	45.366	508
1982	11.681	46.312	252
1983	23.968	47.864	501
1984	20.916	49.070	426
1985	24.530	50.306	488
1986	24.860	51.433	483
1987	29.447	52.561	560
1988	10.672	53.715	199
1989	32.287	54.893	588
1990	14.683	56.203	261
1991	55.180	57.305	963
1992	34.843	58.401	597
1993	47.070	59.491	791
1994	40.051	60.576	661
1995	37.221	61.644	604
1996	59.393	62.697	947
1997	66.460	62.866	1057
1998	36.932	63.459	582
1999	40.458	64.336	629
2000	72.076	65.225	1105
Ortalama	33.904	55.627	588

Kaynak: Anonim1979-2000b.

3.5. Politikalar

Devletin antepfıstığı sektörüne uyguladığı politikalar, fiyat desteklemesi, girdi sübvansiyonu ve 2001 yılında ülke genelinde uygulanmaya başlayan doğrudan gelir desteğinden oluşmaktadır. Fiyat desteklemesini 02.08.1940 yılında kurulan Gaziantep Fıstık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği yürütmeye başlamıştır. 1968 yılı içerisinde bölgede yapılan incelemeler neticesinde, Gaziantep, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa, Mardin, Adıyaman, Elazığ ve Mersin il ve ilçelerinde bakliyat, üzüm, zeytin ve kırmızıbiber kooperatifleri kurulmuştur. Daha sonra beş ayrı tüzel kişilikte çalışan bu birlikler, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 30.06.1989 tarih ve 22340 sayılı kararı ile

tüzel kişilikleri sona erdirilerek Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Güneydoğubirlik) adı altında tek birlik haline getirilmiştir (Anonim 1996).

İncelenen 21 yıllık süre içerisinde 1981-1984, 1986, 1990 ve 1995 yıllarında destekleme fiyatı açıklanmamıştır (Çizelge 3.9). Bu yıllarda üretici ürününü tüccara düşük fiyatlardan satmak zorunda kalmıştır. Antepfıstığı taban fiyatı 1997 yılı hariç diğer yıllarda maliyetin üzerinde belirlenmiş ve maliyetin destekleme fiyatına oranı %28,8 ile %84,7 arasında değişmiştir. Çiftçi eline geçen fiyat ise 1980, 1997, 1998, 1999 ve 2000 yıllarında maliyetin altında kalmış, diğer yıllarda çiftçi eline geçen fiyat maliyetin üzerinde gerçekleşmiş ve maliyetin çiftçi eline geçen fiyata oranı %31,2 ile %84,7 arasında değişmiştir. Özellikle son dört yıl da çiftçi eline geçen fiyatlar maliyetlerin oldukça altında kalmıştır. Böyle olması üreticilerin bahçelerindeki hastalık ve zararlılar la mücadele konusunda gerekli itinaı göstermemelerine neden olmuştur.

Çizelge 3.9. Destekleme fiyatı, çiftçi eline geçen fiyat ve maliyetlerin karşılaştırılması

Yıllar	Destekleme	Çiftçi El. Geç.	Maliyet	Maliyet/D. Fiyatı	Maliyet/Ç.E.G.F.
	Fiyatı	Fiyat			
	TL/kg, 1987=100	TL/kg, 1987=100	TL/kg, 1987=100	%	%
1980	2362	1.134	1535	65,0	135,4
1981	0	2.029	1494	0,0	73,7
1982	0	1.977	1581	0,0	80,0
1983	0	2.218	867	0,0	39,1
1984	0	1.911	1618	0,0	84,7
1985	2679	2.044	1364	50,9	66,7
1986	0	2.289	1654	0,0	72,2
1987	2200	2.447	1845	83,9	75,4
1988	3125	2.340	2038	65,2	87,1
1989	2750	2.635	1795	65,3	68,1
1990	0	2.382	1346	0,0	56,5
1991	2593	2.513	1070	41,3	42,6
1992	2414	2.233	696	28,8	31,2
1993	1726	2.045	920	53,3	45,0
1994	2467	2.337	1467	59,5	62,8
1995	0	2.391	1727	0,0	72,2
1996	2244	2.529	1894	84,4	74,9
1997	1942	1.714	2786	143,5	162,6
1998	2951	1.616	2196	74,4	135,9
1999	3088	1.720	2519	81,6	146,5
2000	2891	1.680	2349	81,3	139,8

Kaynak: Anonim 1979-2000b ve Anonim 1980-2000.

Güneydoğubirlik alım miktarında yıllar itibari ile önemli dalgalanmalar meydana gelmiştir (Çizelge 3.10). Bazı yıllar alım yapmamıştır. Bu yılların haricinde Güneydoğubirlik alımının üretim içerisindeki payı %0,1 ile %15,5 arasında değişmektedir. Yıllık stoklar, yüksek olan 1980 yılı çıkarılırsa, o yılki üretim içerisindeki payları %0,2 ile %14,0 arasında gerçekleşmektedir.

Çizelge 3.10. Güneydoğubirlik alımları ve yıllık stokların üretim içindeki payları

Yıllar	Güneydoğubirlik Alımı (kab) ton	Yıllık Stok (kab) ton	Üretim (kab) ton	Alım / Üretim %	Y. Stok / Üretim %
1980	569	2.157	7.500	7,6	28,8
1981	0	1.769	25.000	0,0	7,1
1982	0	388	13.000	0,0	3,0
1983	0	74	25.000	0,0	0,3
1984	0	55	23.000	0,0	0,2
1985	5229	3.793	35.000	14,9	10,8
1986	0	3.529	30.000	0,0	11,8
1987	21	1.414	30.000	0,1	4,7
1988	74	80	15.000	0,5	0,5
1989	4000	3.780	40.000	10,0	9,5
1990	0	806	14.000	0,0	5,8
1991	9935	8.971	64.000	15,5	14,0
1992	2557	2.331	29.000	8,8	8,0
1993	6775	5.594	50.000	13,6	11,2
1994	3451	4.780	40.000	8,6	12,0
1995	0	2.210	36.000	0,0	6,1
1996	5262	3.860	60.000	8,8	6,4
1997	4235	4.153	70.000	6,1	5,9
1998	42	2.314	35.000	0,1	6,6
1999	1062	1.456	40.000	2,7	3,6
2000	4230	4.000	75.000	5,6	5,3

Kaynak: Anonim 1979-2000b.

Antepfıstığına 1999 yılında ihracat fonu uygulanmış fakat devlet bu uygulamadan istediği sonucu alamayınca ertesi yıl tekrar kaldırılmıştır. 2001 yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanan doğrudan gelir desteği ile dekar başına 10.000.000 TL ödeme yapılmıştır. Bir çok üretici arazilerinin tapusunun olmaması ve bir kısmında vergi çekincesinden dolayı bu destekten faydalanamamıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Anket Sonuçları

4.1.1. Üretici Anket Sonuçları

Elde edilen anket sonuçlarına göre, antepfıstığı üreticilerinin sahip oldukları arazi büyüklüğü 18-400 dekar arasında değişmekte olup, ortalama arazi büyüklüğü 106,9 dekadır. Üreticilerin %24'ü antepfıstığı yetiştiriciliği dışında iş yapmakta iken %7'si büyük şehirlere göç etmiş yalnızca bakım ve hasat zamanı gelmekte olup, arazilerin tamamı kendi arazileridir.

4.1.1.1. Ekonomik Durum

2001 yılında anket yapılan antepfıstığı üreticilerinin %85'i ürünlerini tüccara, %11'i Güneydoğubirlik'e ve %4'ü ise işleyicilere satmıştır. 2000-2001 üretim döneminde üretici başına satış miktarı 300-9000 kg arasında değişmekte olup, ortalama 2613 kg olarak hesaplanmıştır. Üretici eline geçen fiyat ise 1.230.000 TL/kg ile 2.000.000 TL/kg arasında değişmiş ve ortalama 1.544.000 TL/kg hesaplanmıştır. Üreticilerin %85'i antepfıstığını peşin, %15'i ise 1 ile 3 ay vadelerle satmışlardır. Antepfıstığı üreticileri, ürünlerini satarken tüccar- işleyici veya Güneydoğubirlik arasında tercih neden yapıyorsunuz sorusuna birinci sırada peşin ödeme yapıldığını, ikinci sırada itimat edildiği ve mecbur kalındığı, üçüncü sırada ise iyi fiyat verilmesini önemli görmüşlerdir. Geçen yıl antepfıstığını hangi aylarda sattınız sorusuna üreticilerin %43'ü ağustos-eylül, %18'i ekim-kasım, %21'i aralık-ocak ve %18'i ise yıl içerisinde değişik aylarda (özellikle ağustos, eylül, ekim ve ocak) ihtiyaçları oldukça ürünlerini sattıklarını belirtmişlerdir.

Anket yapılan üreticilerin %46'sı arazilerinin tamamının, %7'si arazilerinin %80'nin,%26'sı arazilerinin %60'ının, %14'ü arazilerinin %40'ının ve %7'si arazilerinin %20'sinin antepfıstığı bahçesi olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi antepfıstığı üreticilerinin tamamına yakının arazilerinin büyük çoğunluğunu antepfıstığı bahçeleri oluşturmaktadır. Bulduğunuz yöredeki antepfıstığı üreticilerinin ne kadarı tarım dışında iş yapıyor? Sorusuna üreticilerin %82'si %0-20 arasında, %9'u %21-40 arasında ve %9'u %41-60 arasında olduğunu söylemiştir.

2001 yılı destekleme politikasını hem fiyat hem de ödeme zamanı açısından uygun buluyor musunuz? Sorusuna üreticilerin %89'u hayır yanıtını vermişlerdir. Hayır diyenler destekleme fiyatını düşük bulduklarını, fiyatın geç açıklandığını ve Güneydoğubirlik'in elindeki aşırı stoklardan dolayı alım yapamadığını belirtmişlerdir. Güneydoğubirlik'in alım yapmadıktan sonra fiyat açıklamasının hiçbir mantığının olmadığını ifade etmişlerdir. Evet cevabını veren %11'lik kesim ise hiç olmamasından iyidir demişlerdir. Bu yılki destekleme politikası geçen yıla göre üretici açısından daha mı iyi oldu? Sorusuna üreticilerin yine büyük bir bölümü hayır cevabı vermiştir. Geçen yıl destekleme fiyatının 2.400.000 TL/kg olduğunu bu yıl ise 2.750.000 TL/kg açıklandığını fiyat artışının %14 olduğunu oysa girdi fiyatlarının %100'ün üzerinde arttığını ifade etmişlerdir.

4.1.1.2. Karşılaşılan problemler

Antepfıstığı üreticisi olarak sizin için teknik problemlerin mi yoksa ekonomik problemlerin mi çözülmesi önemlidir? Sorusuna üreticilerin büyük kısmı ekonomik problemler şeklinde cevap vermişlerdir.

Antepfıstığı üretim faaliyetindeki problemlerinizi önem sırasına göre numaralandırınız? Sorusuna üreticiler; piyasa fiyatının oluşmasında antepfıstığı üreticilerinin gücünün olmamasını 1. sırada, çiftçi eline geçen fiyatların maliyetlere oranla düşüklüğü ve girdi

fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorlukları 2. sırada, ve antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikalarının 3. sırada önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Çiftçi eline geçen fiyatların maliyetlere oranla düşüklüğü ile ilgili soruya, üreticilerin %50'den fazlası destekleme fiyatının düşük olduğunu, diğer bir kısım ise peşin ödeme yapılmadığını ifade etmişlerdir. Bu sorunun çözümü için üreticilerin büyük bir bölümü fiyat belirlenirken maliyetlerin dikkate alınması gerektiğini küçük bölümü ise destekleme fiyatının doğru bir şekilde uygulanması, kalite ve verimin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Fiyat oluşumunda neden antepfıstığı üreticisi söz sahibi değildir? Sorusuna üreticilerin büyük bir kısmı çiftçinin pazarlık gücünün olmamasını, diğer kısım ise destekleme fiyatının etkili olmamasını ve piyasada tekelleşmenin olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Çözüm olarak üreticilerin büyük bir bölümü Güneydoğubirlik'in peşin ödeme yapmasını, diğerleri ise üreticinin tüccara karşı malını ucuza vermemesi için bir üretici birliğinin olması ve tekelleşmenin önlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar sorusuna, üreticilerin %60'ı gübre ve diğer girdilerin pahalılığını, %40'lık kesim ise çiftçinin yeterli gelirinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca üreticiler girdi temininde hiçbir zorluğun olmadığını da ifade etmişlerdir. Çözüm olarak üreticilerin tamamına yakını girdi sübvansiyonlarının devam etmesi gerektiğini, diğerleri ise ucuz kredi temini, fakat bu kredilerin Ziraat Bankası aracılığı ile değil de kooperatif yoluyla verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları nelerdir? Sorusunu üreticilerin bir kısmı cevapsız bırakmışlardır. Yanıtlayan üreticilerin büyük bir kısmı kısa dönemli populist politikalar, diğer küçük bir bölümü ise destekleme politikasındaki yanlışlıkları ve devletin bu sektöre gerekli önemi vermediğini ifade etmişlerdir. Çözümler konusunda ise üreticilerin %84'dü uzun dönemli ve istikrarlı politikaların olması gerektiğini, Diğer %16'lık bölüm ise gerçek ve küçük antepfıstığı üreticisinin korunması gerektiğininin altını çizmişlerdir.

4.1.1.3. Sektörün Yapılanması

Antepfıstığı piyasasında üreticinin pazar gücünü artıracak bir örgütlenmeye gidilmeli mi? Sorusuna üreticilerin büyük bir kısmı evet yanıtını vermişlerdir. Evet yanıtını veren üreticiler yönetiminde kendilerinin de bulunduğu bir örgüt olursa üreticinin ürününü satarken rekabet gücünün artacağını, tüccara malını ucuz fiyattan satmayacağını, aynı şekilde girdiyi toptan alarak ürün maliyetinin düşeceğini ve bu sayede üreticiler arasında dayanışma sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Hayır yanıtını veren üreticilerin bir kısmının gerekçesi, Güneydoğubirlik var o ne yapıyor ki yeni kurulan ne yapacak şeklinde olmuş, diğer bir kısım üreticilerin gerekçesi ise mevcut örgütün yeniden yapılandırılarak ilk kuruluş yıllarında olduğu gibi çiftçinin çıkarlarını gözeterek çalışması sağlanabilir demişlerdir.

Bu örgütlenme yapısı nasıl olmalı? Sorusuna, üreticilerin %70'lik kesimi üreticilerin gönüllü ve bilinçli olarak bir araya gelip fonksiyonel bir birlik kurması, diğer %30'luk kesim ise zorunlu piyasa düzenlemesi yapılması veya Güneydoğubirlik'in bir üretici örgütü şekline dönüştürülmesi gerektiğine işaret etmişlerdir.

Bu örgütlenmenin fonksiyonları ne olmalı? Sorusuna, üreticiler sırayla; antepfıstığı ve ürünleri tüketimini artırmaya yönelik reklam faaliyetlerinde bulunmak, fiyat belirlemede üretici lehine etkili olmak, antepfıstığı kalitesinin tespiti ve sınıflandırılması, gerektiğinde antepfıstığını çeşitli ürünlere işlemek ve sektörün daha iyi konuma gelmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.

Bir üretici olarak sizce Güneydoğubirlik görevini tam olarak yapıyor mu? Şeklindeki soruya üreticilerin tamamı hayır yanıtını vermişlerdir. Gerekçeleri ise destekleme fiyatını geç açıkladığını ve dolayısıyla alıma geç başladığını, bu yıl olduğu gibi bazı yıllarda aşırı stoktan dolayı alım yapılmadığını, siyasi baskılardan dolayı aşırı istihdamın olduğunu, siyasilerin ve yöneticilerin şahsi çıkarları doğrultusunda faaliyette bulunduğunu bunun sonucunda da zarar ettiğini ifade etmişlerdir.

Antepfıstığı sektörüne yönelik olarak devletin hangi düzenlemeleri yapmasını beklersiniz? sorusuna üreticiler, 1.sırada girdi (ilaç, gübre v.s.) sübvansiyonlarına devam edilsin, 2. sırada Güneydoğubirlik peşin ödeme karşılığında alım yapsın, 3. sırada antepfıstığı yetiştiriciliği konusunda yayım çalışmaları yapılsın, 4.sırada dünya piyasalarının istediği özelliklere sahip çeşitlerin üretimini arttırmak için gerekli fidanı versin ve son olarak ta devlet Güneydoğubirlik'i üreticiye devrederek piyasadan tamamen çekilsin şeklinde yanıtlamışlardır.

Antepfıstığı üreticisi olarak kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını istersiniz? Sorusuna üreticilerin tamamı geleceklerini iyi görmedikleri şeklinde yanıtlamışlardır. Bazı üreticiler antepfıstığından elde ettikleri gelir yetmediği için başka işler (minibüsçülük, kamyonculuk vb.) yaptıklarını belirtmişlerdir. Özellikle Gaziantep'teki bazı üreticiler yeni bahçe tesislerinde zeytinciliğe döndüklerini ifade etmişlerdir.

Antepfıstığı sektörünün geleceğini nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını isterdiniz? Sorusuna üreticilerin tamamı sektörün geleceğini iyi görmediklerini söylemiş, bahçelerde hastalık ve zararlıların arttığını her yıl birkaç ağaçlarının kurduğunu, üreticiler geçimlerini temin edebilecek gelir elde edemedikleri için bahçelerin bakım ve hastalıklarla mücadelesini yapamadıklarını, bu gidişle bahçelerin zamanla söküleceğini belirtmişlerdir. Üreticiler devletin sektöre gereken önemi vermesi, hastalıklara dayanıklı verimi yüksek çeşitlerin üretimi konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğini ve bunlar sağlanırsa hem antepfıstığı sektörünün hem de bu sektörden geçimini sağlayan üreticilerin yüzünün geleceğini ifade etmişlerdir.

Doğrudan gelir ödemesi politikasının sizce ne gibi sakıncaları olabilir? Sorusuna üreticilerin yarısı hiçbir sakıncası olmaz diğer yarısı ise sakıncaları olabilir şeklinde yanıtlamış gerekçeleri ise devletin arazileri kayıt altına aldığını, ileride vergi alabileceğini ve üreticileri tembelliğe iteceğini bunun yerine eskisi gibi girdi sübvansiyonlarına devam edilmesinin daha iyi olacağını belirtmişlerdir.

4.1.2. Sanayici-Tüccar Anket Sonuçları

4.1.2.1. Ekonomik Durum

Türkiye antepfıstığı sektöründe pazarlama zinciri genelde üretici-komisyoncu-sanayici-ihracatçı ve üretici-sanayici-ihracatçı şeklinde oluşmaktadır. Genelde komisyoncular üreticiden antepfıstığını alıp, bizzat kendisi değişik işlemlerden (kavlatma, kavurma ve iç çıkartma) geçirdikten sonra yurtiçine pazarladığı gibi anlaşmış olduğu ihracatçı firmalar adına da bu işleri yapmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren sanayiler ise piyasadan ürünü bizzat kendileri alıp işlemektedirler.

Anket yapılan sanayici ve tüccarların %25'i antepfıstığı dışında başka faaliyette bulduklarını ifade etmişlerdir. Sanayici ve tüccarların 2000-2001 sezonu için ortalama alım fiyatları 1.900.000 TL/kg olarak hesaplanmıştır. Sanayici ve tüccarların büyük bölümü antepfıstığını toptancı ve perakendecilere sattıklarını ve alıcıların kendilerini bulduğunu, diğer küçük bir bölüm ise pazarlamacı elemanlar sayesinde alıcıları bulduklarını ifade etmişlerdir. 2000-2001 sezonunda iç piyasada antepfıstığı satış fiyatının ortalama kavlak 2.962.000 TL/kg, kavrulmuş 3.300.000 TL/kg ve iç 6.600.000 TL/kg olduğu hesaplanmıştır.

Anket yapılan sanayici ve tüccarlar ihracatlarını daha çok uluslararası fabrika ve firmalara yaptıklarını belirtmişlerdir. Büyük ihracatçı firmalar alıcıların kendilerini bulduğunu ve devamlı çalıştıkları çikolata fabrikaları olduğunu, diğer bazı sanayici ve tüccarlar ise araştırma yoluyla alıcılara ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Antepfıstığının genelde iç olarak ihraç edildiğini ve ülke içindeki fiyat dalgalanmalarından dolayı değişik fiyatlardan ihraç ettiklerinden dolayı kesin fiyatları verememişlerdir. Fiyat alınan ihracatçıların verdikleri fiyatların ortalaması 811\$/100 kg olarak hesaplanmıştır.

Sanayici ve tüccarlar bölgedeki antepfıstığı üreticilerinin %13'l k kısmının tarım dışında iş yaptıklarını, %18'inin g   ettiğini ve yalnızca hasat zamanı geldiklerini tahmin etmişlerdir.

Anket yapılan sanayici ve tüccarların yarıdan fazlası desteklemeye karşı olduklarını belirtmişlerdir. Gerekçe olarak Güneydoğubirlik yöneticileri yakınlarının verdikleri ürün karşısında ödemelerinin erken yapıldığını ve  ift i olmayan birçok tüccarın piyasadan ucuza aldıkları  r nleri Güneydoğubirlik'e verdikleri, oysa gerçek çiftçilerin büyük kısmının kendi ürünlerini bile veremediklerini ifade etmişlerdir. İhracatçı firmaların gerekçesi ise siyasetçilerin oy kaygılarından dolayı fiyatları yüksek belirlediklerini böyle olunca da dünya piyasalarıyla rekabet edemediklerini ifade etmişlerdir. Destekleme alımı yerine girdi sübvansiyonlarının arttırılmasını fiyatın ise serbest piyasa koşullarında oluşması gerektiğini belirtmişlerdir. Sanayici ve tüccarların büyük bir bölümü destekleme alımına karşı oldukları için bu yılki destekleme politikası geçen yıla göre nasıl oldu sorusuna yanıt vermemiŐlerdir. Yanıt verenler genelde fiyatın hem üretici hem de sanayici ve tüccar açısından iyi olmadığını fakat Şubat krizinden sonra ihracatlarının biraz arttığını ifade etmişlerdir.

4.1.2.2. Karşılaşılan problemler

Anket yapılan sanayici ve tüccarların yarıya yakını ekonomik problemlerin daha önemli olduğunu, ekonomik problemlerden de kaliteli ve düşük maliyetli ürün üretilmediği için dünya piyasalarında rakipleri ile rekabet edemediklerini ayrıca hükümet politikalarındaki istikrarsızlıklar, üretimden yıldına aŐı dalgalanma göstermesi ve yıl içinde fiyattaki istikrarsızlıklardan dolayı ithalatçı ülke ve firmalara sabit fiyat garantisi verilemediği için bu ülke ve firmaların yıl içinde sabit fiyat garantisi veren ülkelerden ürün almaları ihracatın azalmasına neden olduğunu, bu durumda hem ülkenin zarar ettiğini hem de kendilerinin zarar ettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer yarıya yakın kesim ise teknik problemlerin daha önemli olduğunu ve çok az bir bölüm ise her iki problemin birbirleriyle alakalı olduğunu belirtmiştir.

Sanayici ve tüccarlar antepfistığı sekt rindeki problemleri önem sırasına göre 1. sırada antepfistığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları, 2.sırada üretim maliyetlerinin yükseklığı, sertifikasız fidan dikimi, Güneydoğubirlik'e yapılan politik müdahaleler, 3.sırada antepfistığının satışı tarif edilmemiş olması, 4.sırada yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları şeklinde sıralamışlardır.

Anket yapılan sanayici ve tüccarların büyük bölümü maliyet ve rekolte tahminlerinin ciddi yapılmadığını ifade etmişlerdir. Güneydoğubirlik ile ilgili probleme ise bu birliğin bir çiftçi  rg t  olmadığını siyasi nedenlerden dolayı farklı amaçlara hizmet ettiğini belirtmiş, üzüm olarak da devletin kontrolünden kurtulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Antepfistığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları olarak, kısa dönemli popülist politikalar ve devletin yapmakta olduğu destekleme alımları, bu yanlış politikaların  z m  için uzun dönemli ve istikrarlı politikaların uygulanması, destekleme alımı yerine girdi sübvansiyonlarının artırılması ve eğer mutlaka fiyat belirlenecekse bunu devletin yalnız değil de Güneydoğubirlik, İhracat lar Birliği, Ticaret Odası, Ticaret Borsası, Ziraat Odası ve sektörde faaliyet gösteren sanayici ve tüccarlardan birer kişi ve üreticilerden  c kişinin bir araya gelmesi ile oluşturulan komisyon tarafından belirlenmesi durumunda tüm kesimler için iyi olacağı belirtilmiştir.

4.1.2.3. Sektörün Yapılanması

Anket yapılan sanayici ve tüccarların büyük bölümü Ticaret Borsalarının antepfistığı ile ilgili fonksiyonunu yerine getiremediğini belirtmişlerdir. Gerekçe olarak yaptıkları tek şeyin tescil ve evrak tastiki olduğunu, antepfistığı fiyatının belirlenmesinde etkili olmadığını belirtmişlerdir.

Ticaret Borsalarının fonksiyonları ne olmalı? Sorusuna 1.sırada antepfistığı kalitesinin tespiti ve sınıflandırılmasını yapmak, 2.sırada fiyat belirlemede etkili olma ve rekabet

ortamını sağlamak, antepfıstığı ve ürünleri tüketimini artırmaya yönelik reklam faaliyetlerinde bulunmak, dünya antepfıstığı piyasasında etkili olmak, 3.sırada antepfıstığı ürün borsaları kurmak, 4.sırada gerektiğinde antepfıstığını çeşitli ürünlere işleme faaliyetleri yapmak ve sektörün daha iyi konuma gelmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek şeklinde belirlemişlerdir.

Antepfıstığı sektörüne yönelik olarak devletin hangi düzenlemeleri yapmasını beklersiniz? Sorusuna sanayici ve tüccarlar önem sırasına göre antepfıstığı ürün borsalarının kurulması teşvik edilsin, antepfıstığı tüketimine yönelik iç ve dış piyasada tanıtım faaliyetleri yapılsın, Güneydoğubirlik piyasa şartlarına göre faaliyetlerini sürdürsün, antepfıstığı arz-talep dengesi sağlanmaya çalışılsın, uygun şartlarda yeterli miktarda finansman sağlansın, vadeli (alivre) işlemlere imkan sağlansın şeklinde yanıt vermişlerdir.

Sanayici ve tüccar kendi gelecekleri ile ilgili soruya daha öncede belirttikleri gibi dış piyasanın istedikleri özellikte ürün üretilmediği sürece iç talep arzı karşılayamayacağı için hem ürünün değerinin düştüğünü hem de sektörden geçimini sağlayan kesimlerin olumsuz etkilediğini, ihracat imkanları artarsa geleceklerinin iyi olacağını düşünmektedirler. Kalite ve verim artmaz, uzun vadeli kalıcı politikalar uygulanmaz ve İran'dan kaçak yollarla fıstık girişi engellenmez ise sektörün geleceğinin daha kötü olacağını ifade etmişlerdir.

4.1.3. Kurumlar Anket Sonuçları

4.1.3.1. Ekonomik Durum

Antepfıstığı sektörü ile ilgili olarak Güneydoğubirlik, Ticaret Borsaları, Tarım İl Müdürlükleri, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü, Üniversiteler, İhracatçılar Birliği, Ticaret Odaları ve Ziraat Odaları yönetici ve çalışanları ile anket yapılmıştır.

Güneydoğubirlik üreticiden aldığı antepfıstığı herhangi bir işleme tabi tutmadan sattığı gibi kavrulmuş olarak da iç piyasaya sürmektedir. Ticaret Borsaları antepfıstığının tescil ve evrak tastik işleriyle uğraşmakta, stopajın ödenmesini sağlamakta ve alfatoksin analizlerini yapmaktadır. Tarım İl Müdürlükleri antepfıstığıyla ilgili yayım faaliyetlerini yürütmekte, üreticilere gerekli teknik bilgileri vermekte, maliyet hesaplamaları yapmakta, ilaç ve gübre satan bayilerin denetim işleriyle uğraşmaktadır. Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü yetiştirme koşullarının iyileştirilmesi, verimli ve kaliteli çeşit seçimi, uygun anaç (iyi yetişen ve hastalıklara dayanıklı), hastalık ve zararlılarla mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi ve ekonomik ilaçlama eşliğinin tespiti konularında faaliyet göstermektedir. Üniversiteler antepfıstığı işleme sanayisi, üreticilerin ekonomik yapısı, ürünlerin pazarlanması konularında çalışma yapmakta ve sonuçları bilimsel kongre ve toplantılarda sunmaktadır. İhracatçılar Birliği ihracat miktarını ve değerini açıklamak, dış piyasaların durumunu incelemek, ihracatla ilgili mevzuat değişikliklerini bildirmek vb. faaliyetlerde bulunmaktadır. Ziraat Odaları üreticilerin girdi alırken girdi sübvansiyonlarından faydalanmalarında kullandıkları çiftçi belgelerini vermek, kamulaştırma davalarında kurum olarak aracı olmak ve çiftçilerin problemlerini ilgili kurumlara iletmektedir.

Kurumların yarısından fazlası üzerlerine düşen görevleri yerine getiremediklerini ifade etmişlerdir. En önemli gerekçeleri ise devletin verdiği ödeneklerin yetersiz olmasını göstermişlerdir. Antepfıstığıyla ilgili kurumlar zorunlu olmadıkları halde fındıkta olduğu gibi tanıtım fonu uygulaması, kalite standartlarının geliştirilmesi, işleme tekniğinin iyileştirilmesi insan sağlığına katkılarının araştırılması, örnek bahçeler tesis edip çiftçilerin bakım ve hasat konularında bilinçlendirilmelerini sağlamak vb. konularda faaliyetlerde bulduklarını belirtmişlerdir.

İlgili kurumların tahminlerine göre yöredeki üreticilerin yaklaşık %30'u tarım dışında iş yapmakta, %26'sının göç etmiş olduğunu yalnızca bakım ve hasat zamanı geldiklerini ifade etmişlerdir. Anket yapılan kurumların %70'e yakını 2001 yılı için belirlenen destekleme politikasını fiyat ve ödeme açısından uygun bulmamışlardır. Gerekçeleri ise fiyat artışının dolar kurundaki artışın çok gerisinde kaldığını alım yapıp

yapılmayacağına da belli olmadığını ifade etmişlerdir. Evet diyen bölümün gerekçesi ise kaliteye göre fiyatın verilecek olması demişlerdir. Ayrıca birkaç kurum destekleme alımına karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Anket yapılan kurumların %45'i 2001 yılı destekleme politikasının önceki yıla göre reel olarak daha kötü olduğunu, %30'u hiçbir farkın olmadığını ve %25'i ise daha iyi olduğunu beyan etmişlerdir.

4.1.3.2. Karşılaşılan Problemler

Anket yapılan kurumların yaklaşık %40'ı ekonomik problemlerin daha önemli olduğunu ekonomik problemlerden de maliyetlerin yüksekliği ve fiyatların düşüklüğü verilmiştir. Diğer taraftan, %40'lık kesim ise her iki problemde birbiriyle alakalı olduğunu, %20'lik bölüm ise teknik problemlerin daha önemli olduğunu, teknik problemlerden de iyi anaç temini gübreleme, ilaçlama ve bakım şartlarının iyileştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kurumlar antepfıstığı sektöründeki problemleri önem sırasına göre şu şekilde sıralamışlardır. Girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar, antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları, fiyat oluşumunda meydana gelen tekelleşme, destekleme fiyatlarının maliyetlerle orantılı olmaması son olarak yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları şeklinde sıralamışlardır.

Destekleme fiyatlarının maliyetlerle orantılı olmaması nedeniyle ortaya çıkan sorunları destekleme fiyatlarının düşüklüğü, peşin ödeme yapılmaması, girdi fiyatlarının yüksekliği, diğer ülkelere göre verimin düşük olması şeklinde ifade etmişlerdir. Çözüm olarak fiyatlar belirlenirken maliyetlerin dikkate alınması, destekleme fiyatının doğru uygulanması, verim ve kaliteyi arttırmaya yönelik çalışmaların hızlı bir şekilde yapılması şeklinde ifade etmişlerdir. Fiyat oluşumunda meydana gelen tekelleşmenin nedenlerini çiftçilerin pazarlık gücünün olmaması ve destekleme fiyatının etkili

olmamasına bağlamışlardır. Çözüm olarak çiftçinin söz sahibi olduğu bir örgütün kurulması gerektiğini söylemişlerdir.

Girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar konusunda, girdi temininde hiçbir zorluğun olmadığını sorunların çiftçinin yeterli gelirinin olmaması, gübre ve diğer girdilerin pahalılığı şeklinde vermiş, çözümlerin ise girdi sübvansiyonu ve ucuz kredi temini şeklinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamalarının nedenlerini kurumlar, maliyet hesaplamalarında ciddi çalışmaların yapılmaması, her kesimin kendi çıkarları doğrultusunda rekolte ve maliyet hesaplamaları yapması şeklinde belirtmiş ve çözüm olarak bu tahminlerin bilimsel olarak yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikalarının kısa dönemli populist politikalar, destekleme politikasındaki yanlışlıklar olduğunu belirtmiş, çözüm için uzun dönemli ve istikrarlı politikalar, destekleme alımı yerine girdi sübvansiyonlarının artırılması ve gerçek ve küçük antepfıstığı üreticilerinin korunması şeklinde belirtmişlerdir.

4.1.3.3. Sektörün Yapılanması

Anket yapılan kurumların tamamına yakını yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç olduğunu gerekçe olarakta çiftçi örgütünün kurulması ile tekelleşmenin önlenebileceği, üretici fiyatı ile perakende fiyatı arasındaki aşırı farkın giderilebileceğini ve üreticinin mağdur olmayacağını belirtmişlerdir. Hayır yanıtını veren küçük bir kesimin gerekçesi hali hazırda bir örgütün olduğunu bu örgütün siyasilerin elinden kurtarılıp gerçekten üretici lehine çalışmasını sağlayacak yeniden yapılanmayla faaliyetlerine devam etmesinin sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Anket yapılan kurumlar bu örgütlenmenin yapısının üreticilerin gönüllü ve bilinçli olarak bir araya gelip birlik oluşturması şeklinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu örgütlenmenin fonksiyonlarını ise önem sırasına göre fiyat belirlemede üretici lehine etkili olmak, antepfıstığı kalitesinin tespiti ve sınıflandırılması, sektörün daha iyi konuma gelmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek, antepfıstığı ve ürünleri tüketimini artırmaya yönelik reklam faaliyetlerinde bulunmak, üretimden pazarlamaya kadar üretici ile birlikte hareket etmesi, ihtiyaç olduğunda antepfıstığını çeşitli ürünlere işlemek şeklinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Antepfıstığı sektörüne yönelik devletin yapması gerekli düzenlemeleri önem sırasına göre 1. sırada girdi (ilaç, gübre v.s.) sübvansiyonlarına devam edilsin, 2. sırada antepfıstığı ürün borsalarının kurulması teşvik edilsin, 3. sırada antepfıstığı yetiştiriciliği konusunda yayım çalışmaları yapılsın ve Güneydoğubirlik peşin ödeme karşılığında alım yapsın, 4. sırada Güneydoğubirlik piyasa şartlarına göre faaliyetlerini sürdürsün, 5.sırada antepfıstığı tüketimine yönelik iç ve dış piyasada tanıtım faaliyetleri yapılsın ve antepfıstığı arz-talep dengesi sağlanmaya çalışılsın, 6. sırada vadeli (alivre) işlemlere imkan sağlansın ve devlet Güneydoğubirlik'i üreticiye devrederek piyasadan tamamen çekilsin şeklinde sıralamışlardır.

Anket yapılan kurumlar antepfıstığı sektöründeki rollerinin geleceği konusunda, ürün borsalarının kurulması ile borsaların öneminin artacağını araştırma faaliyetlerinin daha da önem kazanacağını, bu konuda antepfıstığı araştırma enstitüsü ve üniversitelerin öneminin artacağı ifade edilmiştir. Kurumlar; alım satım borsalarının kurulması, üretim tüketim ve pazarlama konularında iyileştirici çalışmaların yapılması, ihracata yönelik üretim yapılması ve dışarıdan kaçak yolla İran fıstığı girişi engellendiği takdirde sektörün geleceğinin iyi olacağını belirtmişlerdir

4.2. Ekonometrik Model Sonuçları

Antepfıstığı arz eşitliği, dekara antepfıstığı verimi ve çiftçi eline geçen fiyat ile $R^2 = 0,988$ gibi oldukça yüksek bir açıklama oranına sahiptir (Çizelge 4.1). bu değişkenlerin ikisinin de katsayılarının işareti ekonomik teoriye uygundur. Beklendiği gibi antepfıstığı arzı ile antepfıstığının dekara verimi ve çiftçi eline geçen fiyat arasında pozitif ilişki mevcuttur. Değişkenlerin her ikisi de istatistiksel olarak önemli çıkmıştır. Burada verim parametresindeki t oranının 44,07 gibi yüksek olması üretimin artırılmasında verimin çiftçi eline geçen fiyattan daha fazla etkili olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.1 Antepfıstığı arz modeli tahmin sonuçları

	$R^2 = 0,988$		
	α_1	V_t	P_{t-1}
Katsayı	-11039,0	2192,2	5,0585
Standart hata	5301,0	49,74	1,263
t oranı	-2,082	44,07	4,005
P değeri	0,052	0,000	0,001
Elastikiyet	-	1,0432	0,3008

Antepfıstığı perakende fiyatı, gelir, nüfus ve ceviz perakende fiyatı tarafından açıklanan antepfıstığı talep eşitliği denklemlerinin açıklama gücünü ifade eden, $0,651 R^2$ değerine sahiptir. Nüfus hariç diğer parametrelerin katsayıları ekonomik teoriye ters düşmektedir. Modeldeki t oranlarının oldukça düşük olması bağımsız değişkenlerden nüfus hariç tüketim üzerine etkilerinin fazla olmadığını göstermektedir. İstatistiksel olarak %5 önem seviyesinde yalnızca nüfus önemli çıkmıştır. Antepfıstığı tüketimi ile ilgili verilerin sağlıklı olmaması böyle bir sonuç elde edilmiş olmasında etkili olabilir.

Çizelge 4.2 Antepfıstığı tüketim modeli tahmin sonuçları

$R^2 = 0,651$					
	α_2	F_t	G_t	N_t	C_t
Katsayı	-93422,0	1,2506	-7,5622	2,6902	-4,3662
Standart hata	0,0000034	4226	23,24	1,174	5,167
t oranı	-2,674	0,2960	-0,3254	2,292	-0,8450
p değeri	0,007	0,767	0,745	0,022	0,398
Elastikiyet	-	0,1644	-0,3182	4,4138	-0,5187

Üretim, ihracat, dönem başı stok ve tüketim tarafından belirlenen antepfıstığı stok eşitliği, bu değişkenler tarafından 0,960 gibi yüksek bir R^2 ile önemli ölçüde açıklanmaktadır. Katsayılar ekonomik teoriye uygun çıkmıştır. Üretim ve dönem başı stokun katsayıları pozitif iken ihracat ve tüketimin katsayıları negatif çıkmıştır. İstatistiksel olarak tüm değişkenlerin önemli olduğu görülmektedir. Sektörde önemli bir problem olan aşırı stokları iç tüketim ve ihracat azaltıcı bir rol oynamaktadır.

Çizelge 4.3 Antepfıstığı stok modeli tahmin sonuçları

$R^2 = 0,960$					
	α_3	U_t	I_t	S_t	T_t
Katsayı	-334,32	0,88381	-0,86162	0,89915	-0,86058
Standart hata	350,6	6,139	8,966	8,464	6,575
t oranı	-0,9534	14,40	-9,610	10,62	-13,09
p değeri	0,355	0,000	0,000	0,000	0,000
Elastikiyet		11,6251	-0,7143	0,8648	-10,65

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

5.1. Sonuçlar

Sektör Sonuçları

Ülke ekonomisinde önemli bir paya sahip olan ve bu payını her geçen gün kaybeden antepfıstığı sektörü, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki çiftçilerin önemli geçim kaynaklarından biridir. Antepfıstığının önemli gen merkezlerinden biri olan Türkiye'de yetiştiricilik özellikle Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Siirt illerinde yoğun şekilde yapılmaktadır. Ülkede yetiştiricilik çok eski zamanlardan beri yapılmasına rağmen verim ve kalite konularında rakipleri olan ülkelerle rekabet edebilecek şekilde bir artış sağlanamamıştır. Türkiye'de yetiştiricilik kıraç arazilerde kuru şartlarda yapılmaktadır. Özellikle Adıyaman ve Kahramanmaraş illerinde dağlık alanlardaki yabancı antepfıstığı ağaçlarının aşılınması şeklinde bahçeler tesis edilip, hiçbir bakım yapılmamaktadır. Oysa Türkiye'nin en önemli rakipleri olan Amerika ve İran'da yetiştiricilik taban arazilerde, sulu koşullarda ve modern tekniklerle yapılmaktadır. Türkiye'de 1980-2000 yılları arasında ortalama 17,8 kg/da verim elde edilirken, Amerika ve İran'da sırasıyla ortalama 200 kg/da ve 95 kg/da verim elde edilmektedir.

Türkiye'de yetiştiriciliğin çoğunluğunu oluşturan yerli çeşitlerin (kırmızı, uzun, halebi, çakmak, sultani vb.) periyodisite eğilimi fazla olduğu için üretimde yıldan yıla büyük farklılıklar meydana gelmektedir. Oysa Amerika ve İran'ın yetiştiricilikte kullandığı çeşitlerin periyodisite eğilimi az ve sulu koşullarda daha yüksek verim vermektedir.

Ülkede yetiştiriciliği yapılan antepfıstığı çeşitlerinin periyodisite özelliklerinin fazla olmasından dolayı üretim yıldan yıla aşırı dalgalanma göstermekte bu da fiyatlarda dalgalanmaya neden olmaktadır. Fiyatlardaki dalgalanma ihracatçı firmaları zor durumda bırakmaktadır.

Dünya antepfıstığı üretiminde en önemli payı İran elinde bulundurmaktadır. 2000 yılında İran'ın Dünya antepfıstığı üretimindeki payı %46,5 iken ikinci sıradaki Amerika'nın payı %21,9 ve üçüncü sıradaki Türkiye'nin payı %13,9 dur.

Antepfıstığı sektöründeki işleme aşamaları kavlatma, çıtlatma, kavurma, iç yapımı ve çeşitli ürünlere işleme şeklinde sınıflandırılabilir. Sektörde faaliyet gösteren fabrikaların tamamına yakını Gaziantep'te bulunmaktadır. Sektörün durumunun her geçen gün kötüye gitmesinden dolayı fabrikaların bir kısmı kapalı ve bir kısmı da değişik amaçlarla kullanılmaktadır.

Türkiye'nin ihracatına bakıldığında 21 yıllık süre içerisinde önemli dalgalanmalar meydana gelmiştir. Türkiye dünya antepfıstığı ihracatı içerisindeki payını her geçen gün kaybetmiştir. 1980 yılında dünya antepfıstığı ihracatındaki payı %16,3 iken 2000 yılında bu pay %0,01'e gerilemiştir.

Antepfıstığı iç tüketimi ile ilgili sağlıklı rakamlar bulunamamıştır. İç tüketim; yıl başı stoku o yılki üretim ve yine aynı yılki ithalatın toplamından o yılki ihracat ve yıl sonu stokun çıkarılması ile bulunmuştur. 21 yıllık süre içerisinde kişi başına tüketim ortalaması 588 gr olarak tespit edilmiştir. İlk ve son dört yılın ortalamalarına bakıldığında %140,8'lik bir artış meydana gelmiştir.

Devletin antepfıstığı sektörüne uyguladığı en önemli politika fiyat destekleme politikasıdır. Bu işi 1940 yılında Gaziantep Fıstık Tarım Satış Kooperatifi olarak kurulan günümüzde Güneydoğubirlik adı altında faaliyet gösteren birlik yürütmektedir. Devletin 2001 yılında ülke genelinde uygulamaya koyduğu Doğrudan Gelir Desteği direkt sektöre yönelik bir destek olmayıp, üretici antepfıstığı bahçe arazisine verilen dekara 10.000.000 TL'dan faydalanmaktadır.

Anket Sonuçları

Yapılacak anket sayısını belirlemek ve sektör hakkında bilgi edinmek amacı ile yapılan ön çalışmada Gaziantep ve Şanlıurfa illerindeki Ticaret Borsaları ve sektörde faaliyet gösteren sanayicilerle görüşülmüş, sektör hakkında bilgi alınmış ve bu bilgiler ışığında anket formlarının düzenlenmesi ile anket formları oluşturulmuştur. Üretici sanayici ve kurumlar açısından düzenlenen anketlerle sektör hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Üretici anket sonuçlarına göre antepfıstığı üreticilerinin sahip oldukları arazi büyüklüğünün ortalama 106,9 dekar olduğu, üreticilerin %24'ünün başka iş yaptığı, ürünlerin %80'ininden fazlasının tüccara satıldığı, ödemenin peşin yapıldığı, % 50'sinin arazisinin tamamının antepfıstığı bahçesi olduğu belirlenmiştir. Karşılaştıkları problemleri önem sırasına göre; fiyat oluşumunda üreticilerin söz sahibi olmamasını, çiftçi eline geçen fiyatların maliyetlere oranla düşüklüğü, girdi fiyatlarının yüksekliği, antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları şeklinde sıralamışlardır. Çözüm olarak Güneydoğubirlik'in peşin alım yapması, girdi sübvansiyonlarına devam edilmesi, fiyat belirlenirken maliyetlerin dikkate alınması şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Girdi temininde hiçbir zorluğun olmadığını da belirtmişlerdir.

Sanayici anket sonuçlarına göre antepfıstığı pazarlama zinciri genelde üretici-komisyoncu-sanayici-ihracatçı şeklinde oluşmaktadır. Sanayici ve ihracatçılar kaliteli ve düşük maliyetli ürün üretilmediği için diğer ihracatçı ülkelerle rekabet edemediklerini ayrıca yıl içerisindeki aşırı fiyat dalgalanmalarından dolayı ithalatçı ülkelere sabit fiyat garantisinin verilemediğini ithalatçıları sabit fiyat garantisi veren ülkelerle ticaret yaptıklarını belirtmişlerdir.

Sanayici ve tüccarlar sektörün problemlerini önem sırasına göre; antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları, üretim maliyetlerinin yüksekliği, sertifikasız fidan dikimi, Güneydoğubirlik'e yapılan politik müdahaleler, antepfıstığının satışta tarif edilmemiş olması, yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları şeklinde sıralamışlardır. Sektörle ilgili sorunların çözümü amacı ile Güneydoğubirlik'in devletin

elinden kurtarılması, fındıkta olduğu gibi antepfıstığının satışta tarif edilmesi, girdi sübvansiyonlarına devam edilmesi fakat fiyat oluşumunun serbest piyasa koşullarında oluşması, eğer destekleme fiyatı verilecekse üretici, sanayici ve kurumlardan birer kişinin katılımı ile oluşturulacak komisyon tarafından belirlenmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Antepfıstığı sektörü ile ilgili olarak Güneydoğubirlik, Ticaret Borsaları, Tarım İl Müdürlükleri, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü, Üniversiteler, İhracatçılar Birliği, Ticaret Odaları ve Ziraat Odalarıyla anket yapılmıştır. Kurumların yarısından fazlası üzerlerine düşen görevleri yerine getiremediklerini ve bunun nedeninin ise devletin verdiği ödeneklerin yetersiz olması şeklinde ifade etmişlerdir. Sektörle ilgili kurumlar zorunlu olmadıkları halde tanıtım fonu uygulaması, kalite standartlarının geliştirilmesi, işleme tekniğinin iyileştirilmesi, insan sağlığına katkılarının araştırılması, konularında faaliyetlerde bulduklarını beyan etmişlerdir.

Kurumlar sektörle ilgili problemleri önem sırasına göre girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar, antepfıstığı ile ilgili yanlış hükümet politikaları, fiyat oluşumunda meydana gelen tekelleşme, destekleme fiyatının maliyetlerle orantılı olmaması, yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları şeklinde sıralamışlardır. Sorunların çözümü için verim ve kalite arttırmaya yönelik çalışmaların hızlanması, çiftçinin söz sahibi olduğu bir örgütün kurulması, girdi sübvansiyonlarına devam edilmesi ve üreticiye ucuz kredi temini son olarak ta devletin uzun vadeli kalıcı politikalar uygulaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sektör Modeli Sonuçları

Antepfıstığı sektörü üretim, tüketim ve stok modellerinden oluşmaktadır. Modeldeki eşitliklerin açıklayıcılık oranları olan R^2 değerleri 0,651 ile 0,988 arasında değişmekte olup, değişkenlerin büyük bir bölümü eşitliği açıklamada istatistiksel olarak %1 önem seviyesinde önemli bulunmuşlardır. Tüketim modelindeki antepfıstığı perakende fiyatı

ve ceviz perakende fiyatının katsayı işaretleri ekonomik teoriye uymamaktadır. Bu parametrelerin t oranları düşük olduğu için tüketim üzerinde önemli bir etkileri olmamaktadır. Antepfıstığı tüketimi ile ilgili verilerin sağlıklı olmaması bu sonuca neden olmuş olabilir. Diğer parametrelerin katsayı işaretleri ekonomik teoriye uygundur.

Antepfıstığının dekara verimine ait t oranının yüksek olması, üretimin verimden dolayı artıp azaldığı sonucunu vermektedir. Yani üretimde etkili olan en önemli faktörün verim olduğu ortaya çıkmaktadır. Tüketimdeki değişimde nüfus önemli rol oynamaktadır. Değişkenlerden antepfıstığı perakende fiyatının, gelirin ve rakip ürün olan cevizin tüketim üzerine etkisi olmamaktadır. İhracat ve iç tüketim stok miktarını azaltırken, bir önceki yılın stok miktarı ve üretim stokları artırıcı rol oynamaktadır. Antepfıstığı stok modelini açıklayan parametrelerin hepsi hem istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur hem de katsayı işaretlerine bakıldığında ekonomik teoriye uygun çıkmıştır.

5.2. Tartışma

Çalışmanın yapıldığı 21 yıllık süre içerisinde antepfıstığı üretiminde %200'lük artış meydana gelirken, ihracatta %89,6'lık bir azalma meydana gelmiştir. Bunlara ilaveten iç tüketiminde yeterli miktarda artmaması sektörün en önemli problemi olan arz fazlalığı problemini meydana getirmektedir. Daha önceki bölümlerde değinilen, dış ticaret ile ilgili kısımda verilen Çizelge 3.5'e bakıldığında ihracatın yıllar itibari ile azaldığı, günümüzde 244 ton gibi çok düşük rakamlara gerilediği görülmektedir. Arz fazlalığı ülkede stokların oluşmasına neden olmaktadır. Ekonometrik modelin stok eşitliğinde, stok ile ihracat ve tüketim arasında ters ilişki olduğu görülmektedir. Bu nedenle arz fazlalığı probleminin çözümü için iç tüketim ve ihracat artırılmalıdır.

Türkiye'de üretilen antepfıstığı dünya piyasalarında değişen talep isteklerine hitap etmediği yapılan anket çalışmalarından elde edilen bilgilerde önemle vurgulanmaktadır. Dünya piyasaları iri gösterişli fıstık talep ederken, Türkiye'de üretilen fıstık küçük ve

gösterişsizdir. Türkiye, bu şekildeki üretim ile dünya piyasalarındaki payını her geçen gün kaybetmektedir. Yeni tesis edilen antepfıstığı bahçelerinde dünya piyasalarının istediği çeşitler yetiştirilmeli, kaliteli aş kalemeleri üreticilere dağıtılmalıdır. Dünya piyasalarında tüketici tercihinin Türkiye’de üretilen antepfıstığına yönelmesi için üstün özellikleri vurgulanarak reklam faaliyetlerinin yapılması gerekir.

Sektörün mevcut ekonomik durumu ile ilgili sonuçlarda, sorunlarından birinin de verim düşüklüğü ve buna bağlı olarak maliyetlerin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de yetiştiricilik kuru şartlarda ve verimsiz arazilerde yapıldığı için verim düşük dolayısı ile maliyet yüksektir. Verimin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılarak maliyetlerin azaltılması mümkün olacaktır. Bu nedenle yetiştiriciliğin yoğun şekilde yapıldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yeni tesis edilen bahçeler sulu koşullarda yetiştiricilik yapmalı ve verimi yüksek çeşitlerle çalışılmalıdır.

Anket sonuçlarında gerek üretici gerekse diğer anket yapılan sanayici ve kurumlar hükümetlerin uyguladıkları politikaların yetersiz ve yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Ülkenin sektöre yönelik uyguladığı en önemli politika fiyat desteklemesidir. Devleti yönetenlerin tutarsız politikalarından dolayı devlet adına fiyat verip alım yapan Güneydoğubirlik’in elinde stoklar oluşmuş, kooperatif birçok yıl alım yapamamıştır. Destekleme uygulanan yıllarda da peşin alım yapmamış üreticiyi büyük tüccarlara ezdirmiştir. Sektörün gelişebilmesi için devletin sürekli, yeterli seviyede ve peşin ödeme ile destek yapması gerekmektedir.

Anket yapılan özellikle büyük sanayici ve ihracatçılar antepfıstığının alım ve satımında tarifinin yapılmamış olmasından dolayı rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. antepfıstığının alım satımında fındıkta olduğu gibi standartlarının tespit edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Globalleşen dünyada uluslararası ticarete alıcı ve satıcılar ürünlerin belirli standartları olduğu için ürünü görmeden alış satış yapabilmektedirler. Oysa antepfıstığında bu mevcut olmadığı için alıcının ürünü bizzat görmesi gerekmekte veya satıcıya itimat edip ürün almaktadır. Eğer antepfıstığının da tarifi yapılırsa

uluslararası ticarete alım satımı daha kolay yapılacaktır. Devletin en kısa zamanda antepfıstığı standartlarının tarifini yapması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Ak, B., Kaşka N., ve Acar İ., 1999. Dünya ve GAP Bölgesinde Antepfıstığı Üretimi, Yetiştirme ve İşleme Yöntemlerinin Karşılaştırılması. GAP I. Tarım Kongresi, 26-28 Mayıs, s: 19-28, Şanlıurfa.
- Anonim 1979-2000a. Türkiye İstatistik Yıllığı. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- Anonim 1979-2000b. Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Güneydoğubirlik) Kayıtları, Gaziantep.
- Anonim 1980-2000. Tarımsal Yapı ve Üretim. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- Anonim 1988-2000 Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri Kayıtları, Gaziantep.
- Anonim 1995-2000. Gaziantep Ticaret Borsası Kayıtları, Gaziantep.
- Anonymous 1996. World Production and Consumption Trends For Nuts, Rivista-di-Frutticoltura-e-di-Ortofloricoltura, 58:1, 49-54.
- Anonim 1996 Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Güneydoğubirlik) Kayıtları, Gaziantep.
- Anonim 1996-2000 Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları, Gaziantep.
- Anonim 1999. Dünya Kabuklu Meyveler Pazarı. Hasat Dergisi, Kasım, Ankara.
- Anonymous 2001. <http://www.apps.fao.org/page>
- Arpacı, S., Atlı H. S., 1999. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Ürünler Özel İhtisas Komisyonu Antepfıstığı Raporu. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Gaziantep.
- Ayfer, M., Köksal İ., Çelik. M., Kaynak L., ve Gülşen Y., 1986. Meyvecilik Potansiyelinin Geliştirilmesi. GAP Tarımsal Kalkınma Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, s: 189-210, Ankara.
- Ayfer, M., 1990. Antepfıstığının Dünü Bugünü Geleceği. Türkiye I. Antepfıstığı Sempozyumu (11-12 Eylül), s: 14-23, Gaziantep.
- Çakmaklı, M., 1999. Şanlıurfa İli İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Yeter Gelir İşletme Büyüklüğünün Tespit Edilmesi Üzerine Bir Araştırma. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa.
- Dilmen, B., 1976. Gaziantep Merkez Yöresinde Antepfıstığı Üretimin Ekonomik Analizi. Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 447, Erzurum.
- Gökdemir, F., 1990. Antepfıstığının Pazarlanmasında Üretim ve Tüketim Dengesi ile Fiyat Politikası. Türkiye I. Antepfıstığı Sempozyumu(11-12 Eylül), s: 203-210, Gaziantep.

- Janis, W., Mohn I., 1997. Pistachio Situation and Outlook. World - Horticultural – Trade – and – US – Export – Opportunities, No:10, 20-22.
- Kızılaslan, H., 1993. Gaziantep İlinde Antepfıstığı Dikim Alanı, Verim ve Net Kar da Görülen Değişmeler. Güneydoğubirlik Dergisi, sayı:7 .
- Kızılaslan, H., 1994. Antepfıstığı Üretiminde Karşılaşılan Teknik ve Ekonomik Sorunlar- Çözüm Önerileri. Güneydoğubirlik Dergisi, sayı:16.
- Kolonsky, K., C. Blank S., 1998. Economic Consideration İn Pistachio Produktion. CIHEAM, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, FAO, 18-29 Mayıs, Adana, Türkiye.
- Kuru, C., Tekin H., ve Karaca R., 1990. Yerli ve Yabancı Antepfıstığı Çeşitlerinin Kalite Özellikleri. Türkiye I. Antepfıstığı Sempozyumu (11-12 Eylül), s: 25-29, Gaziantep.
- Roosen, J., 1999. A Regional Ekonometric Model of U.S. Apple. AAEA, Annual Meeting in Nashville.
- Tekin, H., Arpacı S., ve Atlı H. S., 2001. Antepfıstığı Yetiştiriciliği. Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Yayın No: 13, Gaziantep.
- Ulusoy, A. S., 1990. Antepfıstığı İhracatımız ve Sorunlar. Türkiye I. Antepfıstığı Sempozyumu(11-12 Eylül), s: 224-232, Gaziantep.
- White, Kenneth J., 1997. SHAZAM The Econometrics Computer Program. Version 8.0, Users's Reference Manuel, Irwin/McGraw-Hill.
- Yavuz, F., Korkmaz F., ve Birinci A., 1996. An Economic Overview of the Nut Sector in Tukey. Options Mediterran eennes, Proceedings of the Sub-Network on Economics ofthe FAO-CIHEAM Inter-Regional Cooperative Research and Development Network on Nuts, p:113-126, 19-20 December, Zaragoza (Spain).
- Yavuz, F., Birinci A., Peker K., ve Atsan T., 2001. Türkiye Fındık Sektörü Ekonometrik Modelinin Oluşturulması Ve Politik Analizlerde Kullanımı. Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu, Proje No: TARP-2561, Erzurum.
- Yavuz, F., 2001. Ekonometri Teori ve Uygulama Ders Notları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Yayınları 196 s. No:185, Erzurum.
- Yıldız, F., Karlı B., 1999. Şanlıurfa İli Antepfıstığı İşletmelerinde Girdilerin Fiziki Miktarları Ve Antepfıstığı Maliyetinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. GAP I. Tarım Kongresi, 26-28 Mayıs, s: 451-458, Şanlıurfa.

EKLER**EK 1- ANKET FORMLARI****Antepfıstığı Sektöründe Ekonomik Durum, Problemler ve Politikalar**
Üretici Anket Formu

Tarih: ..... Anket yeri: ..... Çiftçinin Adı:.....
Anket yapılan üreticinin özellikleri (antepfıstığı alanı (da), başka işi var mı, göç etmiş mi, kendi arazisi mi) .....

A. Ekonomik Durum

1. Ürettiğiniz antepfıstığını kime, hangi fiyattan ve nasıl sattınız?(satış şekli - peşin, vade, süresi)
-tüccar (.....kg) (.....Kg/TL.) (.....ay)
-işleyici (.....kg) (.....Kg/TL.) (.....ay)
-kooperatif (.....kg) (.....Kg/TL.) (.....ay)
2. Antepfıstığı satarken yukarıdaki ağırlıklı tercihi neden yapıyorsunuz? (önem sırasına göre numaralandır)
( ) iyi fiyat veriyor ( ) sürekli alım yapıyor
( ) peşin ödeme yapıyor ( ) avans veriyor
( ) antepfıstığı bahçeden alıyor ( ) itimat ediyorum
( ) .....
3. Geçen yıl antepfıstığı hangi aylarda sattınız?
Ağustos- Eylül .....kg .....TL Ekim-Kasım .....kg .....TL
Aralık- Ocak .....kg .....TL Şubat-Mart .....kg .....TL
4. Toplam arazinizin ne kadarı antepfıstığı bahçesidir? (%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
5. Bulduğunuz yöredeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı tarım dışında iş yapıyor?
(%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
6. Bulduğunuz bölgedeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı göç etmiş ve sadece hasat zamanı gelmektedir? (%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
7. Bu yılki destekleme politikasını hem belirlenen fiyat hem de ödeme zamanı açısından uygun buluyor musunuz?
( ) Evet Neden .....
( ) Hayır .....
8. Sizce bu yılki destekleme politikası, geçen yıla göre üretici açısından daha mı iyi oldu?
( ) daha iyi Neden .....
( ) daha kötü .....
( ) farkı yok .....

B. Antepfıstığı Üreticisi Açısından Karşılaşılan Problemler

1. Antepfıstığı üreticisi olarak sizin için teknik problemlerin mi yoksa ekonomik problemlerin mi çözülmesi önemli?
  - ( ) **Teknik problemler** (iyi anaç temini, gübreleme ve ilaçlama ve bakım şartlarının iyileştirilmesi, antepfıstığı üretimi ile ilgili teknik bilgilerin öğrenilmesi, v.s.)
  - ( ) **Ekonomik problemler** (antepfıstığın uygun fiyattan satılamaması, antepfıstığı fiyatının oluşumunda üreticinin etkili olamaması, maliyetlerin yüksek olması, antepfıstığıyla ilgili yetersiz ve istikrarsız politikalar v.s.)
2. Antepfıstığı üretim faaliyetindeki problemlerinizi önem sırasına göre numaralandırınız.
  - ( ) çiftçi eline geçen fiyatların maliyetlere oranla düşüklüğü
  - ( ) fiyat oluşumunda antepfıstığı üreticisinin söz sahibi olmaması
  - ( ) girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar
  - ( ) antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları
  - ( ) diğer (.....)
3. Çiftçi eline geçen fiyatların maliyetlere oranla düşüklüğü

<u>Sorunlar:</u>	<u>Çözümler:</u>
( ) destekleme fiyatının düşük olması	( ) fiyat belirlenirken maliyet dikkate alınmalı
( ) peşin ödeme yapılmaması	( ) destekleme fiyatının doğru uygulanması
( )	( ) .....
( )	( ) .....
4. Fiyat oluşumunda antepfıstığı üreticisinin söz sahibi olmaması

<u>Sorunlar:</u>	<u>Çözümler:</u>
( ) çiftçinin pazarlık gücünün olmaması	( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK'in peşin yapması
( ) piyasada tekelleşmenin olması	( ) tekelleşmenin önlenmesi
( ) Destekleme fiyatının etkili olmaması	( ) .....
( )	( ) .....
( )	( ) .....
5. Girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar

<u>Sorunlar:</u>	<u>Çözümler:</u>
( ) gübre ve diğer girdilerin pahalılığı	( ) girdi sübvansiyonu
( ) çiftçinin yeterli gelirinin olmaması	( ) ucuz kredi temini
( )	( ) .....
( )	( ) .....
( )	( ) .....
6. Antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları

<u>Sorunlar:</u>	<u>Çözümler:</u>
( ) destekleme politikasındaki yanlışlıklar	( ) uzun dönemli ve istikrarlı politikalar
( ) kısa dönemli popülist politikalar	( ) gerçek ve küçük antepfıstığı üreticisini korumak
( )	( ) .....
( )	( ) .....
7. Diğerleri (.....)

<u>Sorunlar:</u>	<u>Çözümler:</u>
( )	( ) .....
( )	( ) .....

C. Antepfıstığı sektörünün yapılanması

1. Antepfıstığı piyasasında üreticinin pazar gücünü artıracak bir örgütlenmeye gidilmeli mi?
 evet Neden .....
 hayır .....
2. Bu örgütlenme yapısı nasıl olmalı?
 üreticilerin gönüllü ve bilinçli olarak bir araya gelip fonksiyonel bir birlik kurması
 zorunlu piyasa düzenlemesi yapılması veya GÜNEYDOĞUBİRLİK'in bir üretici örgütü şekline dönüşmesi
 .....
3. Bu örgütlenmenin fonksiyonları ne olmalı? (önem sırasına göre numaralandırınız)
 fiyat belirlemede üretici lehine etkili olmak
 antepfıstığı kalitesinin tespiti ve sınıflandırılması
 gerektiğinde antepfıstığını çeşitli ürünlere işlemek
 antepfıstığı ve ürünleri tüketimini artırmaya yönelik reklam faaliyetlerinde bulunmak
 sektörün daha iyi konuma gelmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek
 .....
4. Bir üretici olarak sizce GÜNEYDOĞUBİRLİK görevini tam olarak yapıyor mu?
 Evet Neden .....
 Hayır .....
5. Antepfıstığı sektörüne yönelik olarak devletin hangi düzenlemeleri yapmasını beklersiniz? Önem sırasına göre numaralandırınız.
 GÜNEYDOĞUBİRLİK peşin ödeme karşılığında alım yapsın
 güdü (ilaç, gübre v.s.) sübvansiyonlarına devam edilsin
 antepfıstığı yetiştiriciliği konusunda yaygın çalışmaları yapılsın
 devlet GÜNEYDOĞUBİRLİK üreticiye devrederek piyasadan tamamen çekilsin
 dünya piyasalarının istediği özelliklere sahip çeşitlerin üretimini arttırmak için gerekli fidanı versin
6. Antepfıstığı üreticisi olarak kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını istersiniz?
.....
.....
.....
.....
7. Antepfıstığı sektörünün geleceğini nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını isterdiniz?
.....
.....
.....
8. "Doğrudan gelir ödemesi" politikasının sizce ne gibi sakıncaları olabilir?
.....
.....
.....
.....

**Antepfıstığı Sektöründe Ekonomik Durum, Problemler ve Politikalar
Sanayici-Tüccar Anket Formu**

Tarih: .....
Anket yeri: .....
Anket yapılan firma: .....

A. Ekonomik Durum

9. Firmanız antepfıstığı piyasasında hangi alanda faaliyet göstermektedir?
( ) tüccar ( ) işlevici ( ) ihracatçı ( ) komisyoncu ( ) .....
10. Antepfıstığı dışında başka faaliyette de bulunuyor musunuz?
( ) evet evet ise hangi faaliyetler .....
( ) hayır Toplam gelirinizde antepfıstığın payı (%)
.....
11. Geçen yıl antepfıstığı hangi aylarda, ne kadar ve hangi fiyattan satın aldınız?
Ağustos- Eylül ..... kg ..... TL Ekim-Kasım ..... kg ..... TL
Aralık- Ocak ..... kg ..... TL Şubat-Mart ..... kg ..... TL
Toplam: ..... kg
12. Antepfıstığı iç piyasa da kime satıyorsunuz?
( ) işlevici fabrikalara ( ) araçılara ( ) toptançılara ( ) perakendecilere Fiyat: .....
Bu müşterileri nasıl buluyorsunuz? ..... Kabuklu: .....
..... Kavlak: .....
..... Kavrulmuş: .....
..... İç: .....
13. Antepfıstığı kime ihraç ediyorsunuz? Fiyat:
.....
( ) Fabrikalara ( ) uluslararası firmalara ( ) ..... Kabuklu: .....
Bu müşterilere nasıl ulaşıyorsunuz? ..... Kavlak: .....
..... Kavrulmuş: .....
..... İç: .....
14. Bulduğunuz yöredeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı tarım dışında iş yapıyor?
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
15. Bulduğunuz bölgedeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı göç etmiş ve sadece hasat zamanı geri gelmektedir? (%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
16. Bu yılki destekleme politikasını hem belirlenen fiyat hem de ödeme zamanı açısından uygun buluyor musunuz?
( ) Evet Neden .....
( ) Hayır .....
17. Sizce bu yılki destekleme politikası, geçen yıla göre sektör açısından daha mı iyi oldu?
( ) daha iyi Neden .....
( ) daha kötü .....
( ) farkı yok .....

B. Antepfıstığı Sektöründe Tüccar ve Sanayici Açısından Karşılaşılan Problemler

8. Sanayici veya tüccar olarak sizin için teknik problemlerin mi yoksa ekonomik problemlerin mi çözülmesi önemli?
- ( ) Teknik problemler (ürün işlemede, depolamada ve paketlemede son teknolojiyi kullanma, sağlık ve hijyen şartlarını en iyi bir şekilde sağlama, kaliteli ürünler üretmek v.s.)
- ( ) Ekonomik problemler (işlemek için yeterli antepfıstığı satın alamamak, işlenen antepfıstığı satması yaşanan problemler, yetersiz ve istikrarsız hükümet politikaları v.s.)
9. Antepfıstığı sektöründeki en önemli problemlerinizi önem sırasına göre numaralandırınız?
- ( ) antepfıstığının satışında tarif edilmemiş olması
- ( ) üretim maliyetlerinin yüksekliği
- ( ) yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları
- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK'e yapılan politik müdahaleler
- ( ) antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları
- ( ) diğer (.....)
10. Üretim Maliyetlerinin yüksekliği
- Sorunlar:
- ( ) girdi fiyatlarının yüksekliği
- ( ) verim düşüklüğü
- ( ) .....
- ( ) .....
- ( ) .....
- Çözümler:
- ( ) girdi sübvansiyonlarına devam edilsin
- ( ) üretimin sulu koşullarda yapılması
- ( ) peryoside göstermeyen çeşitlerin kullanılması
- ( ) .....
- ( ) .....
11. Yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları
- Sorunlar:
- ( ) her kesim kendi çıkarlarına göre maliyet ve rekolte belirliyor.
- ( ) maliyet ve rekolte hesaplamada ciddi çalışmalar yapılmıyor
- ( ) .....
- ( ) .....
- Çözümler:
- ( ) Bu hesaplamalar bilimsel olarak yapılmalı
- ( ) .....
- ( ) .....
- ( ) .....
12. GÜNEYDOĞUBİRLİK'e yapılan politik müdahaleler
- Sorunlar:
- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK hükümet kontrolünde
- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK Çiftçi örgütü değil
- ( ) .....
- ( ) .....
- ( ) .....
- Çözümler:
- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK çiftçi örgütü olmalı
- ( ) hükümet müdahalelerinden kurtulmalı
- ( ) .....
13. Antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları
- Sorunlar:
- ( ) destekleme politikasındaki yanlışlıklar
- ( ) kısa dönemli popülist politikalar
- ( ) .....
- ( ) .....
- Çözümler:
- ( ) uzun dönemli ve istikrarlı politikalar
- ( ) politikalarda bölgesel fark dikkate alınmalı
- ( ) gerçek ve küçük antepfıstığı üreticisi korunmalı
- ( ) .....

**Antepfıstığı Sektöründe Ekonomik Durum, Problemler ve Politikalar
Kurumlar Anket Formu**

Tarili: .....
Anket Yeri: .....
Kurumun Adı: .....

A. Ekonomik Durum

18. Kurum olarak antepfıstığı sektörü ile ilişkinizi, sorumluluklarınızı, görevinizi ve faaliyetlerinizi kısaca anlatır mısınız?
.....
.....
.....
19. Sizce kurumunuz üzerine düşen görevleri tam olarak yerine getiriyor mu?
( ) Evet Hayır ise Neden? .....
( ) Hayır .....
20. Sizce kurumunuzun zorunlu olmadığı halde antepfıstığı sektöründe yapması gereken işler var mı?
( ) Evet Evet ise bunlar nelerdir? .....
( ) Hayır .....
21. Sizce bulunduğumuz yöredeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı tarım dışında iş yapıyor? (%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
22. Sizce bulunduğunuz bölgedeki antepfıstığı üreticilerinin yaklaşık ne kadarı göç etmiş ve sadece hasat zamanı gelmektedir? (%)
( ) % 0 ( ) % 20 ( ) % 40 ( ) % 60 ( ) % 80 ( ) % 100
23. Bu yılki destekleme politikasını hem belirlenen fiyat hem de ödeme zamanı açısından uygun buluyor musunuz?
( ) Evet Neden .....
( ) Hayır .....
24. Sizce bu yılki destekleme politikası, geçen yılına göre antepfıstığı sektörü açısından daha mı iyi oldu?
( ) daha iyi Neden .....
( ) daha kötü .....
( ) farkı yok .....

B. Antepfıstığı Sektöründe Karşılaşılan Problemler

15. Sizce antepfıstığı sektöründe teknik problemlerin mi yoksa ekonomik problemlerin mi çözülmesi önemli?
( ) Teknik problemler (iyi anaç temini, gübreleme ve ilaçlama ve bakım şartlarının iyileştirilmesi, antepfıstığı üretimi ile ilgili teknik bilgilerin öğrenilmesi, ürün işleme, depolamada ve paketlemede son teknolojiyi kullanma, sağlık ve hijyen şartlarını en iyi bir şekilde sağlama, kaliteli ürünler üretmek v.s.)

- ( ) **Ekonomik problemler** (antepfıstığı uygun fiyattan satılamaması, antepfıstığı fiyatının oluşumunda üreticinin etkili olamaması, maliyetlerin yüksek olması, işlemek için yeterli antepfıstığı satın alamamak, işlenen antepfıstığı satmada yaşanan problemler, antepfıstığıyla ilgili yetersiz ve istikrarsız politikalar v.s.).

16. Antepfıstığı sektöründeki problemleri önem sırasına göre numaralandırınız.

- ( ) destekleme fiyatların maliyetlerle orantılı olmaması
 ( ) fiyat oluşumunda meydana gelen tekelleşme
 ( ) yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları
 ( ) girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar
 ( ) antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları
 ( ) diğer (.....)

17. Destekleme fiyatların maliyetlerle orantılı olmaması

Sorunlar:

- ( ) destekleme fiyatının yüksek olması
 ( ) peşin ödeme yapılmaması
 ( ) .....
 ( ) .....
 ( ) .....

Çözümler:

- ( ) fiyat belirlenirken maliyet dikkate alınmalı
 ( ) destekleme fiyatının doğru uygulanması
 ( ) .....

18. Fiyat oluşumunda meydana gelen tekelleşme

Sorunlar:

- ( ) çiftçinin pazarlık gücünün olmaması
 ( ) piyasada tekelleşmenin olması
 ( ) Destekleme fiyatının etkili olmaması
 ( ) .....
 ( ) .....

Çözümler:

- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK'in peşin yapması
 ( ) tekelleşmenin önlenmesi
 ( ) .....

19. Yanlış rekolte tahminleri ve yanlış maliyet hesaplamaları

- ( ) her kesim kendi çıkarlarına göre rekolte ve maliyet belirliyor
 ( ) maliyet ve rekolte hesaplamada ciddi çalışmalar yapılmıyor
 ( ) .....

- ( ) Bu hesaplamalar bilimsel olarak yapılmalı
 ( ) .....
 ( ) .....

20. Girdi fiyatlarının yüksekliği ve teminindeki zorluklar

Sorunlar:

- ( ) gübre ve diğer girdilerin pahalılığı
 ( ) çiftçinin yeterli gelirinin olmaması
 ( ) .....
 ( ) .....

Çözümler:

- ( ) girdi sübvansiyonu
 ( ) ucuz kredi temini
 ( ) .....
 ( ) .....

21. Antepfıstığıyla ilgili yanlış hükümet politikaları

Sorunlar:

- ( ) destekleme politikasındaki yanlışlıklar
 ( ) kısa dönemli popülist politikalar
 ( ) .....

Çözümler:

- ( ) uzun dönemli ve istikrarlı politikalar
 ( ) gerçek ve küçük antepfıstığı üreticisini korumak
 ( ) .....

22. Diğerleri (.....)

Sorunlar:

- ( ) .....
 ( ) .....
 ( ) .....

Çözümler:

- ( ) .....
 ( ) .....
 ( ) .....

C. Antepfıstığı sektörünün yapılanması

15. Antepfıstığı sektöründe sizce yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç var mı?

- ( ) evet Neden:.....
 ( ) hayır .....

16. Bu örgütlenme yapısı nasıl olmalı?

- ( ) üreticilerin gönüllü ve bilinçli olarak bir araya gelip birlik oluşturması
 ( ) zorunlu piyasa düzenlemesi yapılması veya üretici örgütü olmalı
 ( ) .....

17. Bu örgütlenmenin fonksiyonları ne olmalı? (önem sırasına göre numaralandırınız)

- ( ) fiyat belirlemede üretici lehine etkili olmak
 ( ) antepfıstığı kalitesinin tespiti ve sınıflandırılması
 ( ) gerektiğinde antepfıstığı çeşitli ürünlere işlemek
 ( ) antepfıstığı ve ürünleri tüketimini artırmaya yönelik reklam faaliyetlerinde bulunmak
 ( ) sektörün daha iyi konuma gelmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek
 ( ) .....

18. Antepfıstığı sektörüne yönelik olarak devletin hangi düzenlemeleri yapmasını beklersiniz? Önem sırasına göre numaralandırınız.

- ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK peşin ödeme karşılığında alım yapsın
 ( ) girdi (ilaç, gübre v.s.) sübvansiyonlarına devam edilsin
 ( ) antepfıstığı yetiştiriciliği konusunda yayım çalışmaları yapılsın
 ( ) devlet GÜNEYDOĞUBİRLİK'i üreticiye devrederek piyasadan tamamen çekilsin
 ( ) antepfıstığı arz-talep dengesi sağlanmaya çalışılsın
 ( ) GÜNEYDOĞUBİRLİK piyasa şartlarına göre faaliyetlerini sürdürsün
 ( ) antepfıstığı ürün borsalarının kurulması teşvik edilsin
 ( ) antepfıstığı tüketimine yönelik iç ve dış piyasada tanıtım faaliyetleri yapılsın
 ( ) vadeli (alivre) işlemlere imkan sağlansın
 ( ) .....

19. Kurum olarak antepfıstığı sektöründeki rolünüzün geleceğini nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını istersiniz?

.....
 .....

20. Antepfıstığı sektörünün geleceğini nasıl görüyorsunuz ve nasıl olmasını isterdiniz?

.....
 .....

21. "Doğrudan gelir ödemesi" politikasının sizce ne gibi sakıncaları olabilir

.....
 .....

EK 2- EKONOMETRİK MODEL ÇIKTISI

```

SAMPLE 1 21
|_* Sektörel ilgili veriler Aşağıdaki gibidir.
|_* 1. Yıllar (1980-2000).....YEAR
|_* 2. Üretim (kabuklu), ton.....URE
|_* 3. Dekara antepfıstığı verimi (kg/da).....VER
|_* 4. Toplam ihracat (iç), ton.....TIH
|_* 5. Tüketim , ton.....TUK
|_* 6. Yıl başı stoku (kabuklu), ton.....STI
|_* 7. Yıl sonu stoku (kabuklu), ton.....STO
|_* 8. Nüfus (bin).....NUF
|_* 9. Çiftçi eline geçen fiyat t-1 (TL/kg), 1987=100.....AU1
|_* 10. Kisi başına GSMH (bin TL), 1987=100.....GEL
|_* 11. Antepfıstığı perakende fiyatı (TL/kg), 1987=100.....APF
|_* 12. Ceviz perakende fiyatı (TL/kg), 1987=100.....CPF
|_* 13. Tarım İndeksi (1987=100).....TIN
|_READ (Veri Seti.sha) YEAR URE VER TIH TUK STI STO NUF AU1 GEL APF CPF TIN

```

```

UNIT 88 IS NOW ASSIGNED TO: Veri Seti.sha
      35 VARIABLES AND      21 OBSERVATIONS STARTING AT OBS      1

```

```
|_AUTO URE VER AU1
```

```
REQUIRED MEMORY IS PAR=      9 (CURRENT PAR=      1000
```

```
DEPENDENT VARIABLE = URE
..NOTE..R-SQUARE, ANOVA, RESIDUALS DONE ON ORIGINAL VARS
```

```
LEAST SQUARES ESTIMATION      21 OBSERVATIONS
BY COCHRANE-ORCUTT TYPE PROCEDURE WITH CONVERGENCE = 0.00100
```

ITERATION	RHO	LOG L.F.	SSE
1	0.00000	-206.541	0.42911E+09
2	0.72145	-192.200	0.10573E+09
3	0.92744	-190.476	0.84610E+08
4	0.92851	-190.483	0.84604E+08
5	0.92850	-190.483	0.84604E+08

```

LOG L.F. = -190.483      AT RHO =      0.92850
      ASYMPTOTIC ASYMPTOTIC ASYMPTOTIC
      ESTIMATE VARIANCE ST.ERROR T-RATIO
RHO      0.92850      0.00657      0.08104      11.45852

```

```

R-SQUARE =      0.9881      R-SQUARE ADJUSTED =      0.9867
VARIANCE OF THE ESTIMATE-SIGMA**2 =      0.47002E+07
STANDARD ERROR OF THE ESTIMATE-SIGMA =      2168.0
SUM OF SQUARED ERRORS-SSE=      0.84604E+08
MEAN OF DEPENDENT VARIABLE =      36024.
LOG OF THE LIKELIHOOD FUNCTION = -190.483

```

VARIABLE	ESTIMATED	STANDARD	T-RATIO	PARTIAL	STANDARDIZED		
ELASTICITY	NAME	COEFFICIENT	ERROR	18 DF	P-VALUE CORR. COEFFICIENT	AT MEANS	
VER	2192.2	49.74	44.07	0.000	0.995	0.8476	1.0432
AU1	5.0585	1.263	4.005	0.001	0.686	0.0967	0.3008
CONSTANT	-11039.	5301.	-2.082	0.052-0.441	0.0000		-0.3064

```

|_HET TUK APF GEL NUF CPF
..NOTE..SAMPLE RANGE SET TO:      1,      21
      21 OBSERVATIONS

```

REQUIRED MEMORY IS PAR= 10 CURRENT PAR= 1000
 DEPVAR HETEROSKEDASTICITY MODEL 21 OBSERVATIONS
 ANALYTIC DERIVATIVES

QUASI-NEWTON METHOD USING BFGS UPDATE FORMULA

INITIAL STATISTICS :

TIME = 0.051 SEC. ITER. NO. 1 FUNCTION EVALUATIONS 1
 LOG-LIKELIHOOD FUNCTION= -223.9427
 COEFFICIENTS
 1.819793 -12.31004 3.112705 -5.169256 -108971.7
 0.2742733
 GRADIENT
 1.862460 0.5984631 27.01098 1.714959 0.5704157E-03
 31.90132

FINAL STATISTICS :

TIME = 0.061 SEC. ITER. NO. 11 FUNCTION EVALUATIONS 12
 LOG-LIKELIHOOD FUNCTION= -223.0134
 COEFFICIENTS
 1.250626 -7.562205 2.690195 -4.366238 -93421.52
 0.3227123
 GRADIENT
 0.1609685E-02 0.3272120E-03 0.1025726E-01 0.1424010E-02 0.1776360E-06
 0.5000471E-02

SQUARED CORR. COEF. BETWEEN OBSERVED AND PREDICTED 0.65079

ASY. COVARIANCE MATRIX OF PARAMETER ESTIMATES IS ESTIMATED USING
 THE INFORMATION MATRIX
 LOG OF THE LIKELIHOOD FUNCTION = -223.013

ASYMPTOTIC		ESTIMATED		STANDARD	T-RATIO	PARTIAL STANDARDIZED	
VARIABLE		COEFFICIENT	ERROR			CORR. COEFFICIENT	AT MEANS
ELASTICITY		MEAN EQUATION:					
NAME				-----	P-VALUE		
APF	1.2506	4.226	0.2960	0.767	0.076	0.0958	0.1644
GEL	-7.5622	23.24	-0.3254	0.745	-0.084	-0.1303	-0.3182
NUF	2.6902	1.174	2.292	0.022	0.509	0.9893	4.4138
CPF	-4.3662	5.167	-0.8450	0.398	-0.213	-0.2736	-0.5187
CONSTANT	-93422.	0.3493E+05	-2.674	0.007	-0.568	0.0000	-2.7555
VARIANCE EQUATION:							
ALPHA_	0.32271	0.5474E-01	5.896	0.000	0.83		
_OLS	STO	URE	TIH	STI	TUK		

REQUIRED MEMORY IS PAR= 9 CURRENT PAR= 1000
 OLS ESTIMATION
 21 OBSERVATIONS DEPENDENT VARIABLE= STO
 ...NOTE...SAMPLE RANGE SET TO: 1, 21

R-SQUARE = 0.9597 R-SQUARE ADJUSTED = 0.9496
 VARIANCE OF THE ESTIMATE-SIGMA**2 = 0.23860E+06
 STANDARD ERROR OF THE ESTIMATE-SIGMA = 488.47
 SUM OF SQUARED ERRORS-SSE= 0.38176E+07
 MEAN OF DEPENDENT VARIABLE = 2738.8
 LOG OF THE LIKELIHOOD FUNCTION = -156.959

VARIABLE	ESTIMATED	STANDARD	T-RATIO	PARTIAL STANDARDIZED			
ELASTICITY							
NAME	COEFFICIENT	ERROR	16 DF	P-VALUE	CORR. COEFFICIENT	AT MEANS	
URE	0.88381	0.6139E-01	14.40	0.000	0.964	7.6399	11.6251
TIH	-0.86162	0.8966E-01	-9.610	0.000	-0.923	-0.7553	-0.7143
STI	0.89915	0.8464E-01	10.62	0.000	0.936	0.8947	0.8648
TUK	-0.86058	0.6575E-01	-13.09	0.000	-0.956	-7.2044	-10.6535
CONSTANT	-334.32	350.6	-0.9534	0.355	-0.232	0.0000	-0.1221
_STOP							

ÖZGEÇMİŞ

Gaziantep ili Nizip ilçesinde 1975 yılında doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Nizip'te tamamladı. 1994 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden 1998 yılında mezun oldu. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı.

Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde 1999 yılından beri Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

